

Per 1366/2009

10038966,2

COBISS •

GORIŠKA KNJINICA

OGLAR

glasilo Kulturnega društva Zavratac

- 3 UVODNIK
- 4 AKTUALNO
- 4 KRAJEVNA SKUPNOST ZAVRATEC
- 5 ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET V LETU 2009
- 5 NA NOVO KRŠČENI
- 6 DELAVNI MLADI GASILCI
- 8 ORATORIJ »NATE RAČUNAM«
- 9 ROMANJE ČISTILK IN KRASILK V MOZIRSKI GAJ
- 10 IZLET MLADINCEV
- 11 ČLANI KD ZAVRATEC V MOŽINOVİ KAŠČI
- 11 ZASLUŽENI PIKNIK
- 12 LIPA
- 12 MIKLAVŽEVANJE
- 13 PROMETNA VARNOST
- 13 PSIHOFIZIČNO STANJE VOZNIKOV – ODLOČILNI DEJAVNIK PROMETNE VARNOSTI
- 16 KULTURA
- 16 KONCERT NA URHOVO NEDELJO
- 16 RAZSTAVA LUDVIKA MODRIJANA NA URHOVO NEDELJO
- 17 PEVSKI VIKEND V PLANINI PRI POSTOJNI
- 17 PEVSKI PIKNIK
- 18 ČEZ PLANKE
- 18 VELIKA NOGOMETNA ZMAGA NAD RUSIJO IN SPOMINI NA TO DRŽAVO IN LJUDI
- 20 ŽIVLJENJSKA ZGODBA
- 20 ZLATA POROKA FRANCA IN MARTE MENEGATTI
- 22 EKOLOGIJA IN OKOLJE
- 22 SEZONSKA NAPOVED ZA ZIMO
- 23 INTERVJU
- 23 POSTALA SEM ZAVRAČANKA
- 25 NAŠA DEDIŠČINA
- 25 PO 40. LETIH ZOPET ZADIŠALO PO SUHEM SADJU
- 26 ZORNICE
- 27 IZ ZGODOVINE
- 27 ZAVRATEC, POTOK – RAST ŠTEVILA DOMAČIJ IN PREBIVALSTVA
- 31 VSEBINA IN NAMEN ŽUPNIJSKIH EVIDENC
- 32 NAŠ VELIKI MOŽ ANTON M. SLOMŠEK
- 33 POEZIJA
- 34 ŠOLSKE STRANI
- 34 VEVERIČKE
- 34 PALČEK
- 34 ZMAJ IN PRIJATELJI
- 35 PRIJATELJI
- 35 TRIJE PRAŠIČKI
- 38 ŠPORT
- 38 TOMAŽ HUMAR
- 40 RAZVEDRILO
- 40 ŠALE
- 40 RECEPT
- 40 MEDENJAKI
- 41 ALI VESTE
- 42 POSLOVNE STRANI

UVODNIK

OBLIKUJMO ŠOPEK

Jože Lazar, Z. 16

Bogastvo jeseni razveseljuje kmete, vinogradnike, sadjarje, skratka vse tiste, ki se vse leto trudimo in prosimo za božji blagoslov, da bi letina dobro in bogato obrodila. Na straneh koledarja smo na zadnjem mesecu v letu. Prišel je adventni čas, čas pričakovanja in upanja. Prve jutranje misli lahko zaznamujejo ves dan. Vsi smo nekako z mislimi v pričakovanju, kaj nam bodo prinesli bližajoči se prazniki. Življenje je tako, kakršnega si naredimo, zato nikar ne obremenjujmo drugih, saj smo se po lastnih dejanjih znašli v nastali situaciji. Že dolgo je tega, ko sem vprašal starejšega moža o življenju. Prijel me je za rokav in rekel: »Poglej, kaj tu gori piše.« Nekaj časa me je gledal, nato pa modro odgovoril: »Deček, odpri oči in se ozri okrog sebe. Kar zamujaš, je življenje ...« Takrat nisem razumel teh besed in kaj mi je hotel povedati. Zato pa to razumem danes, ko hodim po svetu z odprtimi očmi, ker lahko samo tako občudujemo lepoto, ki nas obdaja. Vsak izmed nas ima v sebi nekaj pozitivnega, zato se mi zdi, da je naše poslanstvo, da drugim pokažemo pravo pot.

Naj tudi ta številka pripomore, da bomo ljudje mirni, prijetni sebi, svoji okolici in Bogu. Miren Božič želimo, leto, ki pride, pa naj bo najlepše leto, z obilico sonca, sreče, zdravja, in naj v miru pride in se v miru izteče.

OGLAR, letnik 10, št. 2, december 2009

Glasilo izdaja Kulturno društvo Zavratac dvakrat letno

Uredniški odbor: Kristina Bogataj (predsednica Kulturnega društva Zavratac), Tomaž Mivšek (odgovorni urednik), Barbara Leskovec (zbrala članke), Darja Kogovšek, Robert Rijavec, Andreja Kogovšek, Andrej Mivšek, Jože Lazar, Z. 25, Jasmina Kogovšek, Jože Lazar, Z. 16

Jezikovna obdelava: Dora Kuščer

Naslovna in zadnja stran: Andrej Mivšek / Fotografija: Robert Rijavec
Tisk in oblikovanje: ABC Merkur d.o.o. Idrija / Naklada: 120 izvodov

KRAJEVNA SKUPNOST ZAVRATEC

Tomaž Mivšek, Mirijam Rejc

V novembru je svet KS Zavratac skupaj s športnim društvom projekt Športno igrišče prijavil na razpis fundacije za šport. Razpisno dokumentacijo sta urejala Marko Vehar in Iztok Zebec.

Na sestanku 20. 10. 2009 je župan Bojanom Sever ustno obljubil, da bo igrišče leta 2010 v občinskem proračunu obravnavano kot prioriteta, za projekt bi namenili 25.000 evrov. Župana je svet tudi seznanil, da ostaja krajevna skupnost samo pri izgradnji igrišča. Župan je tudi poročal, da potrjevanje prostorskih aktov na ministrstvih še poteka. Kljub zagotovitvi, da bodo potrjeni že do konca letošnjega leta, se to očitno ne bo zgodilo. Rok, ki sta si ga postavili ministrstvi za okolje in prostor ter kmetijsko ministrstvo, je prestavljen na sredino leta 2010. Do takrat ni mogoče začeti z deli na samem igrišču.

Na omenjenem sestanku je župan med drugim izpostavil, da občinski možje razmišljajo tudi o novih variantah preplastitve cestišč, ki se tudi obnesejo za približno 10 let in so primerne za naše kraje. V dogovoru so s CPG.

Potok bo internetno povezavo dobil preko krajevne skupnosti Trate. Bojan Rupnik, predsednik KS Trate, je zagotovil, da projekt napreduje, kljub težavam s pridobivanjem soglasij in ostale dokumentacije.

Sever še dodaja, da je občina na začetku projekta razsvetljave celotne občine. S predlogi sodelujejo tudi občine. Do konca marca mora KS Zavratac podati predloge, kje in koliko javne razsvetljave potrebujemo.

Na svetu KS se tudi razmišlja o novem pristopu k ureditvi trga pred cerkvijo. Na julijskem srečanju sveta smo se dogovorili o sledečih obrisih, ki naj se upoštevajo pri novem projektu.

1. Brežina pod kapelico se nasuje do parcelne meje.
2. Cesta se premakne tako, da poteka od Birta pod obstoječi električni drog in nato poteka po brežini pod cerkvijo v smeri priključitve na obstoječo javno pot.
3. Desno ob prestavljeni cesti se predvidi prostor za vzdolžno parkiranje osebnih avtomobilov.
4. Brežina se zaključi z živo mejo in robnikom na notranji

strani.

5. Obstoječi električni drog pod cesto pri bivši trgovini se prestavi na drugo stran obstoječe ceste ali se kable vkoplje pod zemljo.
6. Premakne se tudi drog pod kapelico, kjer je že nasut material.
7. Kapelica ostane na istem mestu.
8. Okoli kapelice se uredi otok z robniki višine 12 do 15 cm, približno 2–3 m okrog kapelice. Otok se ustrezno uredi (zatravitev, cvetlične gredice, nizke grmovnice, dostop do vhoda v kapelico).
9. Poglobi se dostop do cerkve, poglobi in uredi se parkirišče ob cerkvi.
10. Na preostalih površinah se uredijo površine za parkiranje vozil, označene z granitnimi kockami, v isti višini s parkirišči oz. s cesto.
11. Potek ceste se nakaže z ureditvijo granitnih kock v istem nivoju s cesto.
12. Parcelna meja z g. Kavčičem (št. parcele 892/2) se uredi z robniki višine od 12 do 15 cm. Dostop do parcele se uredi z obstoječe ceste iz smeri cerkve.
13. S trga se pod bivšo trgovino uredi dostop do obstoječega kozolca z možnostjo dostopa do parcele g. Kavčiča.
14. Nad dostopno cesto za kozolec se v brežino pod trgovino postavi lesen kozolček z informativno tablo z zemljevidom znamenitosti našega kraja.
15. Predvidi se priključek za bodočo mrliško vežico.
16. Zagotoviti je treba ustrezen dostop do bivše trgovine.
17. Predvidi se ureditev javne razsvetljave, skladno z veljavnimi predpisi za tovrstne trge.
18. Ureditev parkirišč ter ureditev ostalih površin se uredi na takšen način, da bo ureditev dajala videz urejenega trga.
19. V projekt se zajame tudi ureditev ceste pod cerkvijo ter ureditev križišča na mostu. Pri tem je treba zagotoviti ustrezno odvodnjavanje ceste.
20. Idejne rešitve za ureditev trga se najprej posreduje v soglasje na Župnijo Zavratac, nato se pridobi ponudbe za izdelavo projektne dokumentacije PZI oz. PGD.

Na zadnjem sestanku je bilo tudi govor o urejanju odvoza smeti s pokopališča. Podan je bil predlog, da se na parkirišču postavi dva kontejnerja za plastiko – sveče in komunalne odpadke. Organski odpadki (rože) se bi odlagali na obstoječem odlagališču za vzhodnim obzidjem. Uporabnike bi o ločevanju pravočasno in primerno obvestili. Z odvozom odpadkov se bo povečal tudi prispevek za grobarino.

ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET V LETU 2009

Samo Čuk

Smo v letu evharistične prenove in priprave na Slovenski evharistični kongres. Geslo evharističnega kongresa je »Evharistija, božji dar za življenje«. V tem letu naj bi poglobili svojo osebno in skupno, zlasti družinsko molitev. Cilj te prenove je, da bi se še bolj dosledno odločali za življenje. Iz redne in dejavne udeležbe pri sveti maši, zlasti nedeljski, bomo v božji besedi dobivali luč, v evharističnem kruhu pa moč za polno osebno, družinsko in župnijsko krščansko življenje ter vedno bolj postajali dar za življenje sveta. V letu evharistije se priporoča, da župnija pridobi od 4 do 6 sodelavcev – delivcev obhajil. Število izrednih delivcev obhajil je odvisno od velikosti župnije. Župnijski pastoralni svet (ŽPS) je sprejel sklep, da je treba presoditi ljudi – posameznike za izredne delivce. K tej prenovi smo poklicani vsi: posamezniki in skupnost.

K prenovi, vendar v drugačnem pomenu besede, pa kličejo v župniji tudi druge stvari:

- Obnova kipov svetnikov, bander in zastav v cerkvi v Zavrnatcu. Strokovnjaki so začeli restavratorska dela in po njihovih zagotovilih naj bi bila dela končana v prvi polovici prihodnjega leta. Če bodo zagotovljena finančna sredstva – botri posamezniki, potem lahko pričakujemo obnovljene kipe svetnikov za veliko noč.
- Obnova kapelice pred cerkvijo v Zavrnatcu. Obnova naj bi se izvedla v sklopu izgradnje trga pred cerkvijo. Treba je ugotoviti, ali je smiselno obnoviti kapelico na zdajšnjem mestu ali pa bi jo morda veljalo prestaviti in njen zdajšnji prostor nameniti za osrednji trg.
- Namen gradnje igrišča in športne dvorane v Zavrnatcu. Z dopisom Sveta Krajevne skupnosti Zavratac je bila na ŽPS naslovljena prošnja za pridobitev oz. najem zemljišča za potrebe gradnje večnamenske dvorane in športnega igrišča. Projektna dokumentacija predvideva gradnjo večnamenske dvorane in športnega igrišča na zemljišču, ki je trenutno v lasti župnije Zavratac. Člani ŽPS so soglašali, da se športne objekte in dvorano zgradi na zemljiščih, ki so v lasti župnije, seveda pod določenimi pogoji – najemna pogodba, so pa imeli določene pripombe in pomisleke glede gradnje in predvsem namembnosti objekta. Večina je soglašala, da bi bilo treba s strani investitorja izvesti celovito predstavitev projekta, seznaniti javnost z namembnostjo objekta in načrtom za njegovo vzdrževanje in upravljanje po končani gradnji, ko bo objekt predan v uporabo. ŽPS pa nikakor ne nasprotuje gradnji na zemljiščih, ki so v lasti župnije.

- Za uporabo stavbe mežnije na Medvedjem Brdu je z najemnikom sklenjena najemna pogodba. Ker se najemna pogodba izteka, je bil sprejet sklep, da se najemna pogodba podaljša le za dobo 5 let, in sicer iz razloga, ker so bili podani predlogi za spremembo namembnosti objekta. Da se ne bi oviralo spremembe namembnosti objekta, se najemna pogodba sklence za krajše obdobje in se tako omogoči lokalni skupnosti najem objekta, oz. objekt nameniti v namene, za katere vlada interes prebivalstva.

Končujemo leto 2009 in prehajamo v novo leto 2010, ki bo v pomladnem času med drugim tudi v znamenju volitev novih članov v Župnijski pastoralni svet. Želimo si novih idej, novih izkušenj in novih vizij. Vsak nov veter prinese spremembe – upamo, da tudi tokrat nosi spremembe na bolje.

NA NOVO KRŠČENI

Anita Bezeljak

Že kar nekaj let je minilo od tega, kar smo šli pripravniki na birmo k prvemu svetemu zakramentu, torej h krstu. Tega velikega dogodka se mi seveda ne spominjamo, se ga pa toliko bolj spominjajo naši starši. Prav s tem namenom, da bi ponovili krstne obljube mi, bodoči birmanci, smo se 31. oktobra 2009 (na dan reformacije) pripravniki na birmo s starši odpravili na manjše romanje v Oglej. Oglej je poseben zato, ker so iz tega italijanskega mesta duhovniki v srednjem veku pokristjanjevali naše prednike. In prav temu mestu in njihovim duhovnikom se imamo danes zahvaliti, da živimo v krščanskem duhu.

Vsi pripravniki na sveto birmo in naši starši smo se zjutraj odpravili dogodivščini naproti. Najprej smo se ustavili v Godoviču, potem pa pot nadaljevali proti meji z Italijo in že smo bili na našem cilju, v Ogleju. Razdelili smo se v dve skupini. Ena skupina je imela najprej mašo v krstilnici, kjer smo samo pripravniki na birmo obnovili svoje krstne obljube. Druga skupina pa si je ogledala baziliko, ki je posvečena kar trem svetnikom. Bazilika je znana predvsem po zelo privzdignjenem prezbiteriju, po veličastnih mozaikih, ki prekrivajo celotna tla bazilike. So najlepši in najobsežnejši starokrščanski mozaiki v zahodnem svetu. Potem pa smo se še zamenjali. Sledil je odmor, med katerim smo se lahko pripravniki na birmo družili med sabo, starši pa so imeli svoje debate. Lahko smo šli tudi na zvonik, do katerega je vodilo kar 127 stopnic. S tega zvonika je bil res čudovit razgled na morje in okoliške vasice. Nato smo si ogledali še staro rimsko пристanišče. S tem ogledom se je tudi končalo naše romanje v Oglej. Pod vtisi preživetega dne smo se z avtobusom vrnili domov. In našega romanja je bilo prehitro konec.

DELAVNI MLADI GASILCI

Mateja Lazar

Mladi gasilci so bili tudi to poletje in jesen zelo dejavni. Ker je poletje čas dopustov in počitnic, so trije mladi gasilci odšli na taborjenje v Umag, spremljal pa jih je naš mentor Urban. Ker so se imeli zelo lepo, upam, da se jim bodo naslednje leto pridružili tudi drugi pionirji.

Preden se je izteklet čas počitnic, pa smo zopet začeli zares. Nekaj vaj je bilo še potrebnih, da sta se ekipi mlajših in starejših pionirjev odpravili na državno tekmovanje v orientacijskem teku, ki je potekalo 12. 9. 2009 na Brdu pri Kranju. Obe ekipi fantov sta odlično zastopali naše društvo na tako visokem tekmovanju.

Foto: Mateja Lazar

Mladi gasilci v Črnem Vrhu. Foto: Mateja Lazar

Hkrati smo se začeli pripravljati na občinsko gasilsko tekmovanje v gasilsko športnih disciplinah, ki je potekalo 19. 9. v Črnem Vrhu nad Idrijo. Tekmovanja so se udeležili vsi naši mladi gasilci, saj smo prijaviili desetino pionirk, desetino pionirjev in desetino mladincev. Pionirji in pionirke so tekmovali v vaji z vedrovko in vaji prenašanje vode po sistemu štafete. Mladinci pa so tekmovali v mokri vaji z motorno brizgalno in v štafeti z ovirami.

Pionirke so dosegle odlično drugo mesto in si s tem zagotovile nastop na regijskem tekmovanju, ki naj bi bilo že naslednji teden v Vipavi. Žal je to tekmovanje prestavljeno na spomladanski čas prihodnje leto, to pa za nas pomeni, da se tekmovanja pionirke ne bodo mogle udeležiti, ker bodo zaradi starostne meje nekatera dekleta že izpadla iz te kategorije. Pionirji in mladinci so ravno tako dosegli odličen rezultat, saj je večina v teh vajah tekmovala prvič.

Komaj smo končali vaje za eno tekmovanje, smo že začeli vaditi za občinski kviz, ki je potekal 24. 10. v Godoviču. Ker je zaradi velikega števila otrok po vseh društvih število ekip za tekmovanje omejeno, smo tako v vsaki kategoriji lahko prijaviili le dve ekipi. Na tekmovanje smo odšli z dvema ekipama mlajših pionirjev in dvema ekipama starejših pionirjev.

Ekipa mlajših pionirjev so se pomerile v vezanju vozlov, iskanju parov iz gasilstva ter znanju iz prometa, zgodovine gasilstva in v splošnem znanju iz gasilstva.

Ekipa starejših pionirjev pa so se preizkusile v vezanju vozlov, poznavanju gasilnikov, spajanju cevi na trojak, poznavanju gasilskega orodja, zgodovini gasilstva, poznavanju slovenskih krajev in njihovih znamenitosti ter v splošnem znanju o gasilstvu.

Foto: Mateja Lazar

Tudi tokrat so bile vse ekipe zelo uspešne, saj so prinesle domov dva pokala. Enega so si prislužili starejši pionirji, enega pa mlajše pionirke.

Foto: Mateja Lazar

Ker so pionirke osvojile prvo mesto v svoji kategoriji, so si zagotovile nastop na regijskem tekmovanju v kvizu, ki se je odvijalo 31. 10. v Cerknem. Tudi na tem tekmovanju so bila dekleta uspešna in so dosegla odlično 4. mesto.

Že takoj naslednji teden pa smo se lotili priprav na tekmovanje, ki je bilo 28. 11. na Dobračevi. Povabljeni smo bili kot sosednje društvo na srečanje za prehodni pokal Dobračeve, imenovan »ROMANOV MEMORIAL«, ki poteka že peto leto zapored. Ker pa tu število ekip ni omejeno, smo se prijavili z vsemi otroki. Žal je zdaj čas bolezni, zato dve ekipi nista odšli na tekmovanje, saj sta dva pionirja obležala v postelji. Tako je odšlo na tekmovanje 7 ekip, torej 2 ekipi starejših pionirjev, ki sta se pomerili v sestavljanju, gasilski abecedi, spajanju cevi, vezanju vozlov in vprašanjih z gasilsko tematiko, ter 5 ekip mlajših pionirjev, ki so tekmovali v prenašanju žogic, sestavljanju, gasilski abecedi, metu balinčkov in iskanju parov.

Foto: Mateja Lazar

Tudi tokrat so se naši tekmovalci odlično odrezali, saj so mlajši pionirji v svoji kategoriji med 26 ekipami osvojili prvo mesto.

Foto: Mateja Lazar

Starejši pionirji pa so med 22 ekipami v svoji kategoriji osvojili tretje mesto.

Tudi druge ekipe so dosegle zavidljive rezultate.

Vseh teh uspehov pa ne bi bilo, če ne bi imeli otroci toliko volje in energije, saj so se morali udeležiti številnih vaj. Zato jim veljajo iskrene čestitke in zahvala, saj so dokazali, da zmorejo in hočejo obdržati gasilstvo v Zavratcu na trdnih nogah, saj društva brez mladine ne bi bilo; če pa društvo nima podmladka, s tem krši zakon o gasilstvu.

Hvala tudi našim fantom, ki jih spremljajo na tekmovanjih, saj ekipa brez mentorja na tekmovanjih ne more nastopiti. Da pa bo delo z mladimi uspešnejše, sva se z Lukom udeležila tečaja za specialnost mentorja gasilske mladine v Cerknem, kjer sva dobila veliko novih informacij, znanja in nasvetov, kako še uspešneje voditi naš podmladek, da bodo iz pionirjev nekoč postali dobri gasilci operativci.

ORATORIJ »NATE RAČUNAM«

Tomaž Mivšek

Projekt Oratorij je v Godoviču potekal med 17. 8. in 22. 8. 2009. Udeležilo se ga je 93 otrok iz Godoviča, Zavratca in nekaj drugih okoliških krajev, zanje pa je skrbelo 31 animatorjev. Geslo letošnjega oratorija se je glasilo RAČUNAM NATE. Zgodba se je oprla na lik sv. Frančiška Asiškega.

Na teden igre, druženja, ustvarjanja in molitve otrok se je ekipa animatorjev pripravljala že od marca naprej, ko smo izvedli Frančiškov oratorijski dan, intenzivneje pa zadnja dva meseca pred celotredenskim oratorijem. Priprave animatorjev so nujne zaradi vzgojnega namena projekta oratorij. Animatorji so na pripravah ponovili osnovne načine animiranja, si razdelili zadolžitve, se porazdelili v animatorske pare in spoznavali sv. Frančiška.

Letos nam je Bog naklonil še »prelepo« vreme. Ravno tisti teden smo bili priča zadnjemu letošnjemu vročinskemu valu. Družbo so nam ves teden delale tudi ose, ki so poskrbele za nekaj pikov. Pijače ni primanjkovalo, smo je pa popili več kot kako leto prej. Novost letošnjega oratorija so bile oratorijske majice. Modre so dobili otroci, »kivijevo« zelene pa animatorji.

Igro o Frančišku so si letos otroci ogledali na župnijskem dvorišču. Pred cerkvijo je zaradi prometa preveč hrupno. Igralci - animatorji so z igro navdušili, saj z vživljanjem v 13. stol. niso

imeli nobenih težav. Zgodba je prikazala Frančiškovo življenjsko pot od viteza, trgovca z blagom, cerkvenega prenovitelja, redovnega ustanovitelja in svetnika. Frančišek je imel poleg ljudi rad celotno stvarstvo.

Lepa poživitev je bil tudi dobro organiziran izlet v živalski vrt. Razdeljeni po manjših skupinah smo pobliže spoznali nekaj živali, se jih dotikali in božali. Verjetno je bil največ navdušenja med otroki deležen piton, ki je veselo stiskal tople otroške vratove. No ja, vsi otroci so jo odnesli brez poškodb, piton pa je tako lažje vzdrževal svojo telesno temperaturo.

Izlet smo nadaljevali s sv. mašo na Rakovniku, slovenskem središču salezijancev, ki so tudi idejni voditelji in začetniki oratorija v Sloveniji. Kratko pridigo je imel sam koordinator projekta Oratorij, Jure Babnik. Sledil je piknik v centralnem športnem parku na Rakovniku.

Letos smo še posebej veseli 28 pripravnikov na birmo, ki so se odločili teden oratorija preživeti na oratoriju skupaj z vrstniki.

Iskrena hvala vsem sponzorjem, ki ste podprli projekt oratorij in omogočili otrokom teden veselja, igre, molitve in spoznavanja.

Pa tudi animatorji so bogatejši za marsikatero izkušnjo več.

Fotografije: spletna stran župnije Godovič

Bilo je super!

Letos je bilo najboljše. Bila je odlična družba. In tudi animatorji niso bili »švoh«. Organizacija mi je bila všeč, čeprav kateheze niso bile preveč zanimive. Najboljše so bile igre (vodne igre).

Drugo leto, ko bom jaz pomočnik, bomo poskušali narediti oratorij še boljši. Najbolj »brezveze« so mi bili bansi. Starejši bi morali imeti jutranji uvod posebej, da bi se po svoje zabavali. (Blaž Menegatti)

Otroci se na izletu razvijali svojo razigranost in ljubezen do narave.

ROMANJE ČISTILK IN KRASILK V MOZIRSKI GAJ

Damjana Bogataj

Povabilo na izlet v Mozirski gaj gospoda župnika Berceta je pritegnilo veliko čistilk in krasilk iz zavraške in godoviške župnije. Kako tudi ne!

Mozirski gaj ponuja občudovalcu cvetja veliko idej o zasaditvi gredic, balkonskih ograj in zeliščnega vrta. Kljub deževnemu dnevu nas je tam pričakala vedrina. Cvetlice so med čistilkami in krasilkami pozele veliko zanimanja in medsebojnega izmenjavanja vrtnarskih nasvetov.

Pot po Mozirskem gaju nas je vodila mimo ribiškega doma, kašče iz leta 1731, poročnega paviljona, drevoreda EU, zeliščnega vrta, preužitkarske hiše iz leta 1803, kapelice sv. Valentina, ptičje preletnice, mlina, žage vencijske, kozolca, čebelnjaka, kmečke hiše ...

Zeliščni vrt. Foto: Damjana Bogataj

Cerkev sv. Valentina. Foto: Damjana Bogataj

Na poti, ki nas je vodila v Mozirski gaj, smo se ustavili v župnijski cerkvi Marije Nazaret v Nazarjah. Veličastna cerkev nam je vzela dih, tudi zaradi groma, ki je zadonel v njeni notranjosti. Tu je bilo več stoletij pravo srce ljubljanske škofije, saj so ljubljanski škofje na posestvih v Gornjem Gradu prebili več časa kot v Ljubljani. Eden od škofov, ki je posebno rad prebival v Zgornji

Savinjski dolini in je v gornjegrajski katedrali tudi pokopan, je bil Tomaž Hren.

Ogledali smo si tudi frančiškanski samostan, ki leži na griču ob sotočju Savinje in Drete. Do njega vodijo kamnite romarske stopnice (193 stopnic), ob njih pa so štiri romarske kapelice.

Dvorišče Frančiškanskega samostana. Foto: Damjana Bogataj

Kapela samostana sester klaris. Foto: Damjana Bogataj

Sv. mašo smo imeli pri sestrah klarisah. Že med mašo je bilo opaziti razliko med nami in sestrami. Neobremenjenost sester s hitrim tempom sodobnega sveta je odseval v njihovi pesmi in molitvi.

Red ubogih sester svete Klare v osamelosti dan in noč veselo

prepeva hvalnice vsemogočnemu Bogu. Sestre posnemajo predvsem Kristusa, ki moli. Posebne značilnosti njihovega življenja so: prizadevanje za duha evangelija, molitve in pobožnosti, čemur mora biti vse drugo podrejeno, gojenje liturgične in osebne molitve; sestrsko vzajemnost v medsebojni ljubezni in edinosti; uboštvo v preprostosti in skromnosti; čaščenje Evharištije in Božje Matere Marije; veselje v popolni in do konca zvesti podaritvi Kristusu in Cerkvi v duhu služenja, v skritosti, molku in spokornosti.

Poleg molitve se sestre posvečajo študiju duhovnosti in za to prevajajo tudi potrebne knjige, gojijo cerkveno petje ter opravljajo gospodinjska in razna ročna dela (šivajo, klekljajo, vezejo), pečejo hostije, urejajo cerkveno perilo, obdelujejo vrt in se lotijo raznovrstnih drugih opravil.

Bogomiselno življenje je za modernega človeka težko razumljivo. Dejavnost nun je namreč povsem notranja: z molitvami, žrtvami in bdenji slavijo Boga in se uporabljajo za vse svoje brate in sestre. Sestre klarise so nam pričarale svoj pogled: »Molimo namesto tistih, ki hitijo skozi vsak dan in ne utegnejo posvetiti dovolj časa molitvi. Pomnite, da kadarkoli molite, molimo tudi mi z vami,« so rekle.

In kako lahko živijo v klavzuri, je bilo naše vprašanje? »Vse, kar potrebujemo, nam da dobri Bog. Večino stvari naredimo same, ostalo pa nam dajo dobri ljudje.«

Se počutite prikrajšane za otroke? »Zakaj? Ve matere imate le 2 ali 3 otroke, naši pa so otroci vsega sveta.«

Vprašanja v prijetnem pogovoru po sv. maši s sestrami, so kar deževala in vedno so bile pripravljene odgovoriti nanje.

Nepozaben pa je bil ogled zakladnice cerkve sv. Frančiška Ksaverija v Radmirju. Frančišek Ksaverij je bil misijonar Indije in Japonske v 16. stoletju. Bil je vseskozi obdan s slavo izrednega čudodelnika. Med ljudstvom je obveljal za patrona zoper kugo, zoper hudo uro in še kot varuh za srečno zadnjo uro. Glasovi o čudežih in uslišanjih pri sv. Frančišku so segli daleč naokrog. K slavi radmirske cerkve so veliko pripomogli jezuiti, saj je bil sv. Frančišek njihov svetnik. Ker so delovali po vseh evropskih dvorih, so o njem spregovorili tudi vladarjem.

Zakladnica vsebuje darila evropskih kraljevskih dvorov in plemiških družin: čudovita bogoslužna oblačila in posode. Med njimi najdemo plašč, ki ga je izvezla cesarica Marija Terezija iz svoje poročne obleke in podarila cerkvi v Radmirju. Ali pa občudujemo monštrance in kelihe, ki sodijo v vrhove zlatarske umetnosti tistega časa v Evropi.

IZLET MLADINCEV

Tomaž Mivšek

»Mladinci« iz godoviške in zavraške župnije, ki se skoraj vsako soboto srečujemo v godoviškem župnišču, se kdaj pa kdaj odpravimo tudi na kak potep. Konec oktobra smo se potepali po Primorski. Že iz poletnega oratorijskega dogajanja smo potegnili na plan idejo, da si enkrat ogledamo nekaj samostanov, ki živijo Frančiškovo karizmo.

Obiskali smo kapucine v Vipavskem Križu in frančiškane v Kostanjevici, se povzpeli na Sveto goro in spili kako kafe. Že nazaj grede smo preizkusili hitro cesto čez Rebernice in se ustavili v bowling centru Epicenter Postojna, padlo pa je tudi kar nekaj Erazmov in kaka žirafa. A lepo po vrsti.

Iz Godoviča smo odšli, vendar ne prezgodaj, proti Križu, kjer smo imeli sv. mašo. Nato je sledil ogled samostanske cerkve sv. Križa. V njej je velika baročna slika »Slava Svete Trojice« iz 1668, delo kapucinskega brata Oswalda, ki je v sliki združil severne in beneške slogovne prvine ter s tem postavil zavidljiv spomenik slovenskemu baročnemu slikarstvu. Najdragocenejše delo, ki ga hrani samostan, je rokopisni kodeks – molitvenik iz 15. stoletja, pisan v gotski minuskuli in okrašen z bogatimi iluminacijami in inicialkami. V knjižnici se hrani vseh pet knjig pridig kapucina Janeza Svetokriškega (1647–1714). Celotna knjižnica šteje blizu 25.000 knjig. Poleg knjižnice je tudi spominska soba pokojnega kapucina Andreja Božiča, ki je večino življenja preživel kot misijonar v Braziliji ob Amazonki. Po vrnitvi v Slovenijo je bil eksorcist za koprsko škofijo. V samostanski obednici smo se ob koncu še okrepčali ter jo mahnili na Sveto goro.

Kosilo smo imeli v »Žogici«. To je gostilna kak kilometer od Kanala, proti Tolminu. Skrita očem, v neposredni bližini železnice. Če ne veš zanjo, jo zagotovo zgrešiš. Hrana – pice so enormnih velikosti. V prostoru je bilo tudi vse polno Italijanov. Mi smo pojedli svoje in se zbasali nazaj na avtobus. Naslednja postaja je bila Kostanjevica nad Gorico. Cerkev Gospodovega Oznanjenja Mariji s samostanom skriva v svojih temeljih grobnico zadnjih članov francoske kraljeve rodbine Burbonov. Ob julijski revoluciji so jih 1830 pregnali iz Francije. 1836 so

Vipavski Križ. Vir - spletna stran župnije Vipavski Križ

prišli v Gorico kot gostje grofa Coroninija. Tako so svoj zadnji počitek dočakali na Kostanjevici Karel X., Ludvik XIX. (najstarejši sin Karla X.), in Karlov vnuk Henrik V., ki je tudi zadnji član veje francoskih Burbonov.

Tudi Kostanjevica se ponaša z bogato knjižnico, ki se imenuje po velikem slovenskem jezikoslovcu iz 19. stol., p. Stanislavu Škrabcu. Danes upravljajo Kostanjevico frančiškani, in sicer vse od 1811. Pred njimi so bili varuhi cerkve in samostana karmeličani, a jih je po 134 letih upravljanja razpustil Jožef II.

Na že omenjeni poti čez Rebernice ni bučala samo burja, temveč tudi harmonika. Bogoslovec Blaž je raztezal meh na zadnjih sedežih avtobusa. Tu pa tam so se oglasili tudi glasovi potnikov. Največji problem je predstavljalo neznanje besedila poskočnih viž. A nič zato. Bowling center nas je že pričakoval z rezerviranimi stezami. Dobili smo še lepe belo črne copatke in keglji so začeli padati.

Utrujeni od metanja krogel po bowling stezi smo se mladci in mladenke veselili prihoda nazaj. Nekateri so hiteli naprej na nogometni turnir, drugi na pevske vaje. Dan je bil za nami, ki ga velja še kdaj ponoviti.

Kripta Burbonov. Vir - spletna stran smaragdna-pot.com

ČLANI KD ZAVRATEC V MOŽINOVİ KAŠČI

Andreja Kogovšek

Člani KD Zavratec smo se odločili, da poleg rednih, bolj »resnih« sestankov pripravimo tudi malo bolj zabavno in razvedrilno srečanje.

19. 11. 2009 smo se, vsi dobre volje, zbrali v Možinovi kašči, kjer nam je gospodinja, ga. Vanja, v krušni peči spekla zelo, ampak res zelo dobro pico. K zabavnemu razpoloženju sta pripomogla tudi domača medica in vino. Greli smo se ob topli peči, se sproščeno razgovarjali, na koncu pa se še preizkusili, kako dobri smo v že zelo stari igri »vovkalici«. Čas je hitro mineval, zato smo komaj našli toliko časa, da smo se pogovorili o nekaterih že zastavljenih projektih, katerim smo dodali samo še piko na i. Predsednica KD se nam sicer ni mogla pridružiti, vendar pa smo bili z mislimi večkrat pri njej, saj nas vodi in spodbuja, da skupaj skrbimo za kulturno vzdušje v naši prelepi vasici.

Imeli smo se zelo lepo in verjetno se vsi strinjamo, da takih zabavnih druženj ne smemo opustiti. Nasprotno, lahko bi jih večkrat organizirali in v društvo privabili še več novih članov, ki nam bi s svojimi domiselnimi predlogi pomagali ustvarjati take in drugačne projekte.

ZASLUŽENI PIKNIK

Darja Kogovšek

Kdor čaka, dočaka, pravi pregovor in tudi naši, sicer amaterski igralci so dočakali piknik, čeprav je bil zaradi napovedanega slabega vremena že velikokrat prestavljen.

V soboto popoldne, 17. 10. 2009, smo se zbrali pred Gasilskim domom v Zavrincu, starejši in mlajši igralci. Fantje so skupaj s Tomažem pripravili ogenj in poskrbeli za lepo zapečene, predvsem pa mamljivo dišeče čevapčiče in hrenovke. Dekleta pa smo pripravila mize, narezale kruh, papriko, sadje ... Malce nas je presenetil dež, ki nas je prišel popolnoma nenapovedano pozdravit. Nismo se ga pretirano ustrašili, odšli smo v gasilski dom in počakali, saj je skoraj tako hitro odšel, kot je prišel.

Ko smo se najedli, smo se igrali različne igre, se pogovarjali, predvsem pa se veliko smejali.

Piknik smo pokrili s prostovoljnimi prispevki, ki smo jih dobili na materinski dan, ko smo se občinstvu predstavili z dvema igricama.

Domov smo se vrnili veseli, da smo se zopet srečali in se skupaj imeli lepo.

LIPA

Mojca Lazar

Jože Lazar iz Zavratca je zelo nadarjen čebelar.

Ker čebelarim primanjkuje zdrave in kvalitetne hrane, so se v čebelarskem društvu odločili, da vsak član društva posadi eno posebno lipo.

Ker doma ni imel primerne prostora, se je odločil, da jo bo posadil pri nas.

V soboto, 21.11. 2009, sta z mojim atikom vzela potrebno orodje ter odšla proti gozdu. Ob gozdni cesti na jasi sta našla primeren prostor in izkopala jamo.

Vanj sta nasula zrahljano zemljo, nato pa sta vanj dala mlado lipo in jo zasula z ostalo zemljo.

Jožeta v akciji. Foto: Mateja Lazar

Da bi lipo zaščitila pred divjadjo, sta okoli nabila količke.

Sedaj zelo težko čakam pomlad, da bom videla, ali bo lipo ozelenela in zaživela v novem okolju.

MIKLAVŽEVANJE

Miklavževanje v Zavratcu

Dajša nas je povabila, da se na prihod Miklavža pripravimo z igrice Miklavžev večer. Otroci smo pridno hodili na vaje in težko čakali dan, ko nas bo obiskal sv. Miklavž. In prišel je ta dan. Z nekoliko treme smo odigrali igrice, zapeli pesmico ob spremstvu harmonike. Nato je Miklavž obdaril najprej starejše in potem otroke. Dala sem lilo zelo veselo in upam, da nas obišče tudi drugo leto.

LARISA
3.h

Sveti Miklavž bere dobra dela otrok. Foto: Robert Rijavec

Otroci so sv. Miklavža pričakali s programom. Foto: Robert Rijavec

PSIHOFIZIČNO STANJE VOZNIKOV – ODLOČILNI DEJAVNIK PROMETNE VARNOSTI

Mirijam Rejc

V zadnjem času se veliko govori o varni prometni infrastrukturi in o tem, kaj vse bi bilo mogoče še narediti za izboljšanje prometne varnosti in za preprečevanje prometnih nesreč – tudi takšnih, ki so posledica zgolj nepravilnega človeškega ravnanja. Toda posledice prometnih nesreč so tragične, pa naj bo vzrok v cesti, vozilu ali v človeškem ravnanju. V vsakem primeru se sprašujemo, kaj bi še lahko storili, izboljšali, da do tega ne bi (nikoli več) prišlo. Kadar je vzrok na cesti ali pri vozilu, je mogoče napake razmeroma učinkovito odpraviti. Izvede se rekonstrukcija ceste, preplasti se spolzko vozišče ali pa se postavijo dodatni prometni znaki, ki opozarjajo na določeno nevarnost, ki je morda fizično ni mogoče preprečiti. Toda, kako se učinkovitost pokaže pri postavitvi novega prometnega znaka? Smo ga sploh opazili? Velikokrat so vzrok prometnih nesreč posledice nepravilnega človeškega ravnanja in koliko truda je potrebno in bo še potrebno, da spremenimo miselnost in s tem ravnanje voznikov. Kakšen je pri vožnji človeški dejavnik?

Promet je sestavni del našega življenja. V marsičem nam življenje olajša, povečuje možnost izbire. Toda, ko se včasih človek znajde v novem prometnem okolju, se pogosto zmede in zato prepočasi ali celo neustrezno odreagira na prometno situacijo. Pogosto neustrezno ravnamo tudi v svojem domačem okolju. Kako malo je treba, da spregledamo znak ob cesti ...

V obravnavi prometnega okolja se tako psihološkemu pristopu ne smemo odreči. Pokazalo se je, da klasični inženirski pristop k obravnavi prometnega okolja kljub tehnično dovršeni prometni situaciji ne prinese izboljšanja prometnih razmer. V praksi se zato zadnje čase uveljavljajo t. i. interakcijski modeli, ki upoštevajo vse dejavnike prometnega sestava v njihovi medsebojni zvezi in ne ločeno vsakega posebej.

Tako je danes v ospredju pozornosti prav človeški dejavnik, saj bodo ukrepi, ki ne bodo upoštevali človeškega dejavnika, skoraj zagotovo neučinkoviti. Za razumevanje človeškega vedenja je treba razumeti naloge, ki jih mora razumeti voznik kot udeleženec v prometu. Tako je za voznika določenih šest kategorij nalog, ki jih mora opravljati med vožnjo:

1. osnovni nadzor (upravljanje vozila)
2. splošna vožnja
3. prometni pogoji (prehitevanje, srečevanje vozil ...)
4. značilnosti ceste (križišča, krivine, ovire ob cesti ...)
5. okolje (vreme)
6. vozilo (npr. razne napake na vozilu)

Vozniki se na zahteve prometnih razmer prilagajajo strateško in taktično. Na strateški ravni se voznik odloča, kdaj bo potoval (podnevi, ponoči, v času prometnih konic, v dežju ali soncu) ter kje bo potoval (glavne ali manj prometne ceste), s čimer zmanjša verjetnost pojavljanja zanj zunanjih težavnih razmer. Na taktični ravni gre za vedenja v določenih pogojih. Voznik med vožnjo predeluje obvestila, ki se nanašajo na vsaj tri skupine

nalog: vzdrževanje smeri vožnje in nadzor nad hitrostjo, manevriranje (sprememba smeri, prehitevanje) in izbira poti. Na najnižji ravni je predelava obvestil samodejna, na višji ravni pa spoznavna.

Neučinkovitost prometnih znakov pogosto izvira prav iz tega, da se obvestila, ki jih prinašajo, vmešajo v samodejno predelavo obvestil in nadzor vedenja, kot je to na primer pri vzdrževanju smeri in hitrosti vožnje.

Vožnja je za voznika dinamična nadzorna naloga, med katero mora voznik izbirati ustrezne informacije iz okolja (predvsem vidne), na podlagi katerih se odloča in izvaja ustrezne nadzorne odzive, s katerimi doseže varno gibljivost. Ključni dejavniki pri tem so okolje, ki ga sestavljajo cestni in fizični pogoji, kot so npr. površinska prijemnost in vidnost, drugi prometni udeleženci in informacijska kazala, nadzorne in delovne značilnosti vozila. Voznik mora sam skrbeti za dva elementa naloge: položaj na cesti in hitrost. S seboj pa tukaj voznik prinaša svoje značilnosti, znanje in svoje spretnosti. Na njegovo učinkovitost v vsakem trenutku vplivajo t. i. človeški dejavniki (npr. utrujenost, čustva, stres, motnje, droge), ki določajo njegovo zmogljivost. Kadar zmogljivosti voznika presegajo njegove naloge, bo voznik vozil varno, v nasprotnem primeru, kadar naloga vožnje presega voznikove zmogljivosti, pa pride do izgube nadzora nad vožnjo.

V večini primerov vozniki vozijo tako, da bi dosegli želeno gibljivost in potovalne cilje v skladu s pričakovano težavnostjo vožnje. Do ogrožanja varnosti pa pride, kadar voznik podcenjuje dejansko težavnost naloge. Pri tem nas velikokrat ovirajo razna dogajanja ali predmeti (ovire nad pregledom nad cesto, hrup, opravljanje drugih nalog med vožnjo – npr. telefoniranje), ki nas odvrčajo od pozornosti nad dogajanjem na cesti, spregledamo postavljene prometne znake, spregledamo križišča ali vozila ...

Vozniki zaznavamo in si zapomnimo prometne znake glede na pomembnost, ki jim jo pripisujemo. Ta je določena z našo izkušnjo. Tako na primer prometni znak I-25 »nevarnost na cesti« navadno prevozimo brez potrebe po kakršnemkoli odzivanju. Zato se je pomembnost prometnega znaka zelo znižala, saj vozniku ne ponudi posebne informacije, za kakšno nevarnost na cesti pravzaprav gre.

Hkrati sta lahko učinkovita največ dva prometna znaka. Če jih je na nekem mestu preveč, vozniku ne pomagajo in ga samo še dodatno zmedejo in odvmejo pozornost od najpomembnejših. Na voznika pa poleg prometnih znakov ob cesti vplivajo tudi t. i. naravna obvestila, ki jih voznik dobi npr. po širini, poteku ceste (npr. širša cesta, cesta naravnost), hitrosti in gostoti prometa, osvetljenosti, naseljenosti itd. Na nepravilno ravnanje voznikov velikokrat vplivajo tudi ta naravna obvestila, ki vozniku dajejo napačno informacijo o prednostni cesti ter o samem poteku ceste, oz. dajejo vozniku zavajajočo informacijo, ki je tudi v nasprotju s postavljeno prometno signalizacijo.

Delovanje in zmogljivosti človeških čutil niso prilagojeni hitri vožnji z vozilom (pomanjkljiva zaznava visokih hitrosti, neprilagojen nočni vid ...). Vse to ima za posledico, da moramo svojo pozornost usmeriti na bolj oddaljene točke, zaradi česar se gostota informacij poveča, poveča se razlika med hitrostmi vozil v prometu, težje je napovedati možne točke nevarnosti in vse težje je popraviti morebitne napake, ki imajo tudi težje posledice.

Voznikove zmogljivosti za predelavo vseh obvestil pa so omejene. Lahko celo rečemo, da ima naša zmogljivost tako zgornjo kot tudi spodnjo mejo. Človeški živčni sestav najbolje deluje v vmesnem obsegu. Prekoračitev zgornje in nedoseganje spodnje meje lahko povzročita normalno delovanje možganov. Z obema možnostma se srečujemo med vožnjo. Čustveno preobremenitev lahko povzroči hitrostni stres ali obremenitveni stres. Prvi se nanaša na hitrost prejetih sporočil, drugi se nanaša na količino prejetih obvestil. Pomembnost hitrostnega stresa se pokaže v primeru znižanja hitrosti, poenotenja hitrostnega toka ter s tem večje predvidljivosti celotnega dogajanja. Obremenitveni stres se nam kaže pri vožnji skozi križišča, kjer potrebujemo pregled nad širšim območjem, o čemer priča veliko število nesreč na območju križišč.

Velik vpliv pri našem sprejemanju informacij in našem reagiranju ima potek ceste. Na nekaterih cestah se počutimo ogrožene, delujejo na nas ogrožajoče, spet druge delujejo na nas budno, a sproščeno, spet tretje delujejo na nas dolgočasno in enolično. Med vsemi temi so najbolj nevarne ceste, ki na nas delujejo preveč enolično, tako da ne dobimo zadosti vidnega draženja, manj je aktivacije in zaznavne spremenljivosti; to se največkrat dogaja na avtocesti, zato temu rečemo t. i. avtocestna hipnoza. To je miselno stanje, v katerem človek prevozi velike razdalje, se na dogodke odziva na pričakovani način, kasneje pa se ne spomni, kako je vozil. Očitno je voznikova zavest osredotočena na nekaj drugega, obvestila iz okolja pa se neposredno predelujejo. Odzivi so pri tem upočasneni in presoje neustrezne. Ta hipnoza se ponavadi pojavlja na dobro znani cesti, posebno pri vožnji na dolgih odsekih enoličnih avtocest. Tamu bi lahko tudi rekli »vožnja na pamet«, iz česar je lažje pojasniti, zakaj se nam največ nesreč zgodi ravno na cestah, ki jih dobro poznamo.

Zaznava lastne hitrosti poteka predvsem na podlagi navideznega gibanja pokrajine v vidnem polju. Zdi se, kot da premikajoče se slike izhajajo iz neke točke na sredini in se potem navzven počasi in nato vse hitreje premikajo mimo nas. Tako večino gibanja zaznamo z obrobim vidom. Raziskave so pokazale, da vozniki velikokrat podcenjujemo (npr. na avtocesti) ali precenjujemo svojo hitrost (npr. pri prehitevanju). Podcenjevanje se nam največkrat pokaže v prekratki varnostni razdalji pri naglem zaviranju, ko nam zaradi prevelike hitrosti zmanjka varnostne razdalje. Precenjevanje hitrosti pa se nam največkrat pojavi pri pospeševanju, ko začnemo prehitevati določeno vozilo in ga kar ne moremo prehiteti.

Pri daljših razdaljah je zelo pomembna tudi prilagoditev na vožnjo. Velikokrat se nam zgodi, da naše čute prilagodimo hitrosti, s katero vozimo dlje časa. To se največkrat zgodi na primer, ko zapuščamo avtocesto. Ko zapustimo avtocesto in ustrezno zmanjšamo hitrost, se nam zdi, da vozimo veliko počasneje, kot nam kaže števec v vozilu.

Veliko vlogo pri varnosti igra naše vidno polje. Dokazano je, da je pri neznani cesti naše vidno polje veliko bolj široko kot na cesti, ki smo je vajeni in jo dobro poznamo. Zato pa, ker je tudi vidljivost v našem obrobem vidnem polju manj ostra kot na sredini vidnega polja, je toliko bolj pomembna urejenost tega dela vidnega polja. Voznik ima s svojega obrobega vidnega polja pregled nad dogajanjem drugih vozil ter pregled nad

robom ceste ter nad postavljeno prometno signalizacijo. In kako cestno okolje vpliva na opazovanje? Znano je, da je premikanje oces na ravni ali ovinkasti cesti drugačno. Prav tako je zelo pomembna svetloba. Pri tem se pojavlja slaba vidljivost v nočnem času, v megli ali slabem vremenu, bleščanje sonca ali nasprotnih žarometov, kar nam bistveno zmanjšuje pregledno razdaljo. Pri izboljšanju slabe vidljivosti nam najbolj pomaga cestna razsvetljava. Seveda pa ni vsaka javna razsvetljava ustrezna. Pomembna je pravilna namestitev luči tako, da nas ne slepi, oz. da nam ne povzroči negativnega kontrasta (ozadje svetlejšje kot ospredje).

Za varno vožnjo je pomembno tudi ustrezno zaznavanje prometnih znakov, ki nam ponujajo opozorila, prepovedi, nas vodijo in obveščajo s potrebnimi prometnimi informacijami. Pravilna postavitev prometne signalizacije nam tako vožnjo olajšuje, neustrezna postavitev pa jo otežuje. Zaradi boljšega zaznavanja so tako znaki že po pomembnosti razdeljeni po ustreznih oblikah, ki nam pomagajo k hitrejšemu zaznavanju. K temu pripomore tudi barva prometnih znakov, velikost. Tako lahko voznik prometni znak uvrsti, še preden ga je v celoti zaznal. Prometni znaki so učinkoviti le, če jih voznik razume in če sporočilo vpliva na njihovo vedenje.

Glede na raziskave obnašanja voznikov je bilo ugotovljeno, da si vozniki postavijo neko subjektivno lestvico pomembnih znakov, ki določa različno stopnjo njihove zaznave. Tako je na primer ugotovljeno, da vozniki bolj upoštevamo znak za omejitev hitrosti kot znak za naselje.

Prometni znaki naj bi voznika pripravili na vedenjske zahteve, ki jih zastavlja potek ceste oz. razmere na njej. Spodbudili naj bi motorični odziv (npr. spremembo hitrosti, zavijanje ...). Brez vnaprejšnjega opozorila bi voznik lahko začel s potrebnim vedenjem prepozno, šele potem, ko bi zaznal žarišče nevarnosti. To bi nedvomno povečalo nevarnost nezgode v razmerah, ko je reakcijski čas večji od časa, ki je potreben za izvedbo potrebnega dejanja. S prometnim znakom se tako voznika pravočasno obvesti o določeni nevarnosti, da lahko ustrezno ukrepa.

Toda znani rezultati raziskav so pokazali, da si vozniki nekatere prometne znake zelo slabo zapomnijo, nekatere jih sploh ne opazijo. Prav tako se je pokazalo, da neizkušeni vozniki bolj upoštevajo prometno signalizacijo kot izkušeni vozniki.

Prav tako je bilo ugotovljeno, da največjo zmedo pri zaznavanju prinašajo prometni znaki, ki se ne ujemajo z ustaljenimi pričakovanji. Tako voznik znaku preprosto ne verjame, ker se ne sklada s pričakovanji. Podobno zmedo povzročajo prometni znaki z nepopolno oz. pomanjkljivo vsebino ali prometni znaki, ki podajajo vsebino na neobičajen način.

Prometni znaki na cesti oblikujejo sistem in jih moramo upoštevati kot celoto. Zato ni vseeno, kje in koliko jih postavimo naenkrat. Predstavljati morajo nepretrgan sestav, ki voznika vnaprej pripravi na odločitve. Sporočila znakov mora biti usklajena med seboj ter z drugimi viri, npr. z zemljevidi. Vsak znak mora biti načrtovan v kontekstu predhodnih in kasnejših znakov. Posebej pozorno morajo biti označene zahteve po neobičajnih ali nepričakovanih manevrih (npr. prepoved vožnje po cesti, po kateri je bilo prej to mogoče).

Glede hitrosti vozil so raziskave logično pokazale, da so posledice prometnih nesreč večje pri prometnih nesrečah z večjimi hitrostmi. Glede vpliva hitrosti na povzročitev prometne nesreče pa rezultat kaže, da se največ prometnih nesreč zgodi na območjih velikega odstopanja hitrosti vozil od povprečne hitrosti. Največkrat so udeleženci prometnih nesreč vozniki s hitrostjo veliko večjo oz. manjšo od povprečja.

Tako iz predstavljenega ugotavljamo, da na voznikovo vožnjo, manevriranje in reagiranje v kritičnih situacijah vpliva skupek raznih človeških dejavnikov ter dejavnikov okolja in vozila. V veliki meri lahko na ustrezno in pravočasno zaznavnost nevarnosti oz. določene prepovedi opozorimo oz. nakažemo z ustrezno prometno ureditvijo prometnega okolja. Toda kljub vsemu je tukaj tudi zelo močan, lahko bi rekli odločilen vpliv psihofizičnega stanja voznikov, ki večkrat zaradi svojega stanja ne upoštevajo postavljenih opozoril in naučenih pravil.

Tako se je zgodilo na primer tudi pri nekaterih hudih prometnih nesrečah na avtocesti s številnimi smrtnimi žrtvami. Naj omenim samo dva primera:

1. Pred leti obračanje vozila na avtocesti v območju zapore, ko je umrlo 7 oseb. Vprašamo se, ali je voznik sploh imel opravljen voziški izpit, da se je odločil za tako tvegano dejanje, kot je obračanje vozila na avtocesti? Kolikšna je bila dejanska hitrost vozil, da so bile posledice tako hude, glede na to, da je bila hitrost omejena zaradi izvajanja del?
2. Pred meseci prometna nesreča na štajerski avtocesti, ko so umrli trije mladi ljudje zaradi voznikove napačne vožnje v nasprotno smer prometa. Na vseh priključkih avtoceste so postavljeni po trije pari prometnih znakov za prepoved vožnje v nasprotno smer (6 prometnih znakov) ter velik prometni znak na fluorescentni podlagi z roko, ki te opozarja, da se takoj ustavi, ker voziš v napačno smer. Pred tem imamo seveda na vozišču tudi neprekinjeno ločilno črto in prometni znak za obvezno smer vožnje po desni strani priključka.

V obeh navedenih primerih gre za očitno človeško napako. In takšne napake prometni znaki ali drugi ukrepi zelo težko preprečijo. Tukaj se pokažejo naši možgani in naša miselnost oz. naša vzgoja.

Res je, da smo redki v Evropi, ki nimamo avtocestne policije, oz. policijo včasih res prerediti srečamo na cesti. Toda tudi policija samo s kurativo ne more rešiti problema naše neustrezne, pomanjkljive, velikokrat tudi egoistične (prometne) vzgoje in našega skrajno neprimerne obnašanja na cesti.

Fotografije vir: internet

KONCERT NA URHOVO NEDELJO

Tomaž Mivšek

Po nekaj letih smo praznovanje Urhove nedelje popestrili s koncertom v cerkvi sv. Urha. Praznovanje je bilo tudi odlična priložnost, da se zbor pod novim vodstvom Marka Kržišnika predstavi tudi širši publiki. Cerkevni MePZ Zavratac je preko leta nabral dovolj glasbenega programa, ki je s svojo raznovrstnostjo pritegnil poslušalce. Poleg glasbe so poslušalci spremljali diapozitive, ki so poslušano besedo prelivali v fotografske motive našega vsakdana. Diapozitive je pripravil Robert Rijavec. Med glasbo in podobo sta Lara Menegatti in Metka Lazar tkali žlahtno besedo iz življenja sv. Urha.

Na koncertnih listih so obiskovalci prebirali med odlomki Svetega pisma in izbranimi pesmimi: Počiva mesto Betlehem, O kam Gospod, Kot po mrzli studenčini, Nech ten hram in Taste and see. Slednja je zvenela in obstala v absidi cerkve. Na orglah je zbor spremljala Andreja Frelih.

Program so nadaljevali otroci s pesmima Sprejmi o Gospod in Ti si moja Gospa. Otroci so pod vodstvom Darje Kržišnik in Karmen Kogovšek zapeli sproščeno. Ob koncu se jim je pridružili še odrasli zbor in skupaj so zapeli še Čudovit je ta svet.

Koncert je bil zelo dobro obiskan, zaradi česar smo pevci zelo veseli, saj je dober obisk nagrada za naš trud. Po koncertu smo druženje nadaljevali v galeriji »farovž«.

Koncert je tudi imel namen osvetliti življenje sv. Urha. Zato je prav, da navedemo še nekaj osnovnih podatkov iz njegovega življenja.

Sv. Urh se je rodil okoli leta 890 v Augsburgu na Bavarskem. Kot deček je bil Urh tako šibak, da so ga starši skrivali in se nenehno bali za njegovo življenje. Okrepil se je in razvil v krepkega fanta šele, ko je neki duhovnik materi naročil, naj ga izpostavi soncu in zraku. V tem sta starša videla znak, da ga izročita Bogu. Sv. Urha so vzgajali menihi v Sankt Gallnu v Švici, kjer je prejel odlično izobrazbo, ni pa vstopil v benediktinski red. Škof Adalberon ga je v Augsburgu posvetil v duhovnika in vzel za svojega tesnega sodelavca. Papež Sergij III. je želel, da bi postal Adalberonov naslednik, a se je Urh za to čutil premladega in tega sprva ni sprejel. Škofijo Augsburg je sv. Urh prevzel leta 923, star komaj 31 let, in jo vodil petdeset let. V tem času je ustavil državljansko vojno in ubranil mesto Augsburg pred madžarskim napadom. Odločilno je pripomogel k porazu Madžarov ter njihovi stalni naselitvi in sprejemu krščanstva. Sv. Urh je bil skrben in blag pastir svojemu ljudstvu. Mož molitve, spokornih vaj in velikega zaupanja je z ustanovitvijo stolniške šole skrbel za dobro vzgojo svojih duhovnikov in redovnikov, skrbel je za reveže, ostarele in sirote, zidal dobrodelne domove, pa tudi obnavljal razdejan in zapuščene cerkve.

Sv. Urhu je gojil navdušenje nad lepoto bogoslužja, pri srcu mu je bilo zlasti lepo petje. Ko je čutil, da se mu bliža smrt, je razdal še zadnje, kar je imel, si dal posuti na tla cerkve pepel v podobi križa, legel tja in med petjem litanij odšel v večnost.

Sveti Urh je najpogosteje upodobljen v škofovskih oblačilih s knjigo in ribo v roki, lahko pa ima ob sebi tudi podgane ali pa jaha konja. Je zavetnik vinogradnikov, ribičev in tkalcev; umirajočih (za srečno zadnjo uro); je priprošnjik ob težkem porodu, telesni šibkosti in v težkih boleznih. K njemu se priporočajo proti vročici, steklini, podganji in mišji nadlogi in pred poplavamami.

Vir: Wikipedija

RAZSTAVA LUDVIKA MODRIJANA NA URHOVO NEDELJO

Jože Lazar, Z. 16

Čim dlje človek vidi, tem bolj jasno je, da so ravno preproste stvari resnično velike. In kako res je to! Vse, kar je na svetu lepo, dobro in pristno, je obenem preprosto. Ob letošnjem praznovanju našega farnega zavetnika svetega Urha in srebrni maši gospoda Evgena Gantarja smo za popestritev praznika in nedeljskega popoldneva povabili medse gospoda Ludvika Modrijana iz Idrije. Na začetku razstave je mešani cerkveni zbor zapel nekaj pesmi, nato pa je nekaj besed o svojih delih spregovoril sam razstavljevec. V galeriji »farovž« je predstavil svoj slikarski opus. Slike so pričarale čudovit prostor. Gospod Ludvik se s slikarstvom ukvarja ljubiteljsko, kolikor mu čas dopušča, pa čeprav je že upokojen. Do našega spoznanstva je prišlo prek naše likovne kolonije, ki se je odvijala pri nas. Kot takratni udeleženec kolonije je naslikal spodnji Zavratac. Za poslikavo mojega čebelnjaka mi je naslikal spodnji Zavratac in Potok, kot kralja planin pa še Jalovec. Ko smo se mimo sprehajali po galeriji farovž in si ogledovali dela, nas je spremljala misel, kaj vse zmore človeška roka. Kot pravi znani angleški fizik Paul Davies: iz pičice kot drobna točka v neskončnem prostoru, napolnjena z brezmejno energijo, v barve razgibanih avtorjevih del pa naši kraji. Veliko avtorjevih del je prav iz naše okolice Idrije, npr. Divje jezero in podobno. Sam sebi sem ob ogledovanju slik z zadovoljstvom pritrdjeval: »Všeč so mi.« V teh upodobitvah prihajajo do izraza avtorjeve želje po upodobitvi domačega kraja, ki ga skuša prikazati na platnu, saj je že marsikaj starega izginilo. Zanimiva pa je tudi izpoved mlade obiskovalke razstave, ki je rekla, da so ji najbolj všeč slike, kjer se barve kriče prelivajo čez platno.

Vem, da bi marsikoga razveselila slika, če bi jo dobil za spomin ali v dar ob kakem prazniku. Odgovor pa boš našel: »Glej s srcem.«

PEVSKI VIKEND V PLANINI PRI POSTOJNI

Eva Drmota

Že pred poletjem se je v našem zboru porodila zamisel, da bi v času adventa odšli na pevske vikend. Takoj smo se vsi strinjali in predvsem Marko in Tomaž sta pridno zavihala rokave in se lotila organizacije. Skupno smo se odločili za termin in lokacijo. Izbrali smo datum 20. in 21. november 2009 ter dom v Planini pri Postojni: Mariapoli spes – upanje

Čeprav se je vsem zdelo, da je do takrat še dolgo, je ta vikend zelo hitro nastopil. V petek smo se ob petih popoldne zbrali v avli doma, kjer smo bili toplo sprejeti. Kljub temu da bi večini pevcev in pevk ugajalo malo posedeti, spiti kakšen čaj in se pogovoriti, smo se takoj lotili dela. Dobili smo kup not in zdelo se nam je nemogoče, da bi vse to obdelali v slabih dveh dneh. Pogrešali smo nekaj pevcev in pevk, ki se vikenda zaradi bolezni in drugih obveznosti niso mogli udeležiti. Prepevali smo do težko pričakovane in zaslužene večerje. Zatem smo imeli malo prostega časa, ki smo ga izkoristili za počitek naših glasilk. Približno ob osmi uri pa so sledile že druge vaje, na katerih smo bili zelo produktivni in zagnani. Čez dobri dve uri pa je sledil družabni večer, ki se je zavlekel pozno v noč. Slišal se je krohot iz več sob, predvsem iz sob deklet. Kmalu nas je premagala utrujenost in tonili smo v globok spanec, ki se je, kot zmeraj, končal prehitro.

Ob jutranji kavici in drugih dobrotah smo si nabrali moči za nov dan. Nato smo se razdelili po glasovih in pridno vadili ter se veliko naučili. Po skupnih vajah je sledilo slastno kosilo, po kosilu čas za počitek in nato zopet petje. Do takrat smo se naučili res veliko novih pesmi. Moram reči, da smo bili pevci z Markovim izborom pesmi zelo zadovoljni. Za vsakega se je našlo nekaj za njegovo dušo. Bravo, Marko! Počasi se je naše druženje končalo. Pospravili smo note 15-ih novih pesmi, ki jih boste zagotovo enkrat tudi slišali. Zatem smo povečerjali, pospravili sobe in se poslovili od gostiteljev. Vsi smo bili presenečeni nad končnim izkupičkom dela in zadovoljni z iztekom tega vikenda. Pohvalil nas je tudi Marko in z utrujenimi glasilkami in nasmeškom na obrazu smo se odpravili domov.

Ob tej priložnosti bi se v imenu vseh članov pevskega zbora rada zahvalila vsem, ki ste pri nedeljskem darovanju prispevali za pevce, saj smo del denarja porabili tudi v ta namen.

PEVSKI PIKNIK

Jasmina Kogovšek

Lepo, sončno nedeljo v začetku septembra smo se pevci MeCPZ Zavratac odpravili na sprehod do Joklnove snežeti. Tam smo se utaborili ob že pripravljenih mizah, ki so čakale, da se kosilo v naravi začne.

In tako kot vedno, ko se zberemo na kup pevci našega pevskega zbora, je bilo tudi tokrat veliko smeha, petja in klepetanja. Ker pa je bilo na voljo še veliko dobrega za pod zob, smo bili pa še toliko bolj zadovoljni. Na mizah ni manjkalo za piknik primernih dobrot, za katere so poskrbeli naš Jože in Mateja ter Kunčevi iz Dol.

Ko smo se odpočili in nabrali novih moči, smo se pomerili v balinanju, fantje so igrali nogomet, na koncu pa se je v svojih nogometnih veščinah preizkusil še ženski spol. Ženske so navdušile s svojo borbenostjo in preigravanjem. Deklice pa so ta čas celo sestavile navijaško točko in bodrile ekipe v igri.

S svojim obiskom nas je razveselil tudi gospod Bogdan, ki je z nami poklepetal in s fanti odigral nogometno tekmo. S harmoniko pod roko je prišel naokoli tudi Janko Rupnik in nam odigral veliko poskočnih melodij, ob katerih smo z veseljem zapeli in zaplesali. Ob spremljavi kitare pa smo prepevali naš venček zimzelenih popevk.

Proti večeru, ko je na snežet legel večerni hlad, smo se dobre volje odpravili proti domu.

Pevci so skrbeli predvsem za svoj stas.

Foto: Robert Rijavec

Peš hoja zbora proti "Klakoču".

Foto: Robert Rijavec

VELIKA NOGOMETNA ZMAGA NAD RUSIJO IN SPOMINI NA TO DRŽAVO IN LJUDI

Rihard Bogataj

Kdo se še ne spomni velike nogometne zmage nad rusko reprezentanco v Mariboru? Velika zmaga in še večji poraz za mogočno in ponosno Rusijo. Med ruskimi politiki, poslovneži in navijači je bilo razočaranje preveliko za izjave in komentarje, odšli so brez besed, kajti njihov ponos je tako velik kakor njihova država.

Rusija, uradno Rossiskaja federacija, je največja država na svetu. Še enkrat večja od druge največje, Kanade. Razprostira se od evropskih meja preko Urala, Sibirije do Tihega oceana na vzhodu in meje s Kitajsko na jugu ter Severno ledenega morja na severu. Prebivalcev ima preko 140 milijonov. Je večnacionalna država, zato tudi v občasnih konfliktih z manjšinami, ki težijo k osamosvojitvi. Diktatorski sistem iz bivše Sovjetske zveze pa je le poskrbel za to, da so morali vsi državljani obiskovati osnovno šolo tako, da ruski jezik danes znajo, ne pa tudi uporabljajo vse etnične skupine in verstva. Tudi električna energija na prostranem podeželju je iz tistega obdobja, da so lahko preko nekaj programov na radiu in televiziji širili svojo propagando. Danes po vseh spremembah po svetu se tudi Rusija počasi spreminja in demokratizira.

Zanimivo, kako postaja Evropska unija ateistična, Rusija pa svoje verske tradicije ne skriva in se je ne sramuje. Gradijo nove cerkve in popravljajo stare sakralne objekte po vseh mestih. Mnenje ruske pravoslavne cerkve upoštevajo v kulturi, gospodarstvu, pa tudi v politiki. Spominjam se pravoslavne maše v Permu (mesto na severu evropskega dela Rusije) v povsem novi cerkvi, okrašeni s poslikavami in ikonami, lepim petjem in sodelovanjem vernikov, ki zahteva zbranost, saj se je treba neprestano križati in tudi drugače sodelovati pri skoraj dvehurnem obredu.

Cerkev Kristusa odrešenika. Foto: Rihard Bogataj

Rusija ima več obrazov. Deli se na evropski del, kjer z glavnim mestom Moskvo živi dve tretjini prebivalstva, in na ostala večja mesta in redko naseljeno podeželje.

Moskva je svetovna metropola s prostranimi trgi, impozantnimi objekti, šestpasovnimi cestami, štirimi večjimi letališči in zelo znano podzemno železnico. Vse, kar premorejo druga svetovna mesta, ima tudi Moskva.

Rdeči trg. Foto: Rihard Bogataj

Druga večja mesta, tudi Perm je med njimi, pa imajo zaradi slabih prometnih povezav velike težave z oskrbo, saj ni dobrih cest, za tovor je predvsem zastarela železnica, vlaki nerazumljivo dolgo stojijo na posameznih postajah. Potniški promet pa je zgledno organiziran z letali vseh velikosti, ki letijo samo v notranjem prometu. Ruska prostranstva so nepojmljivo velika, teren razgiban, pokrajine delijo velike reke, jezera in močvirja. Gradnja avtocest na več tisočkilometrskih razdaljah je zahtevna in počasna zato so ruska mesta razen Moskve povezana največ le z železnico in letali. Velike težave na cestah povzročajo vremenske razmere, pogoste padavine spomladi in jeseni, pozimi pa temperature tudi do 40 stopinj pod ničlo.

Reka Kama v Permu. Foto: Rihard Bogataj

Podeželje sem imel priložnost videti, ko so investitorji vzporedno z glavno gradnjo v mestu gradili še svoje dače (vikende) daleč iz mesta. Tu čas stoji. Ceste so primerne le za traktorje in velika terenska vozila. Domačini redijo okrog svojih hiš nekaj živali, krav, prašičev in predvsem konj, ki služijo za vleko

voz in ježo med redkimi, skromnimi hišami. Le od daleč lahko opazujejo mestne gospode v volvih in BMW-jih.

Vseposod pa črpajo nafto in zemeljski plin. Cevi so kar po površini. Bogastvo teče proti zahodu po ceveh premera več kot meter. Ogromno vseh energentov prodajo v Evropo, kar potrebujejo, pa na svetovnem trgu kupijo. To je velika Rusija. V času socializma ni bilo obrti ne malega gospodarstva, to se še pozna, tako da nimajo lastnih proizvodov za vsakodnevno porabo.

V Permu smo sodelovali z izdelki in montažo stavbnega pohištva, Italijani pa s keramiko, opremo kopalnic, kuhinj in svetil. Gradbena dela s streho so napravila domača podjetja, vse drugo pa je bilo iz uvoza. Glavnina del je bila napravljena z rusko ekipo sredi poletja, ostalo pa so končali samostojno do konca oktobra, ko je bil tehnični prevzem. Ruska ekipa se v začetku ni posebno izkazala, pogosto so imeli svoje opravke, skok na vodko, odmor za »kurjat« (kajenje) redna pavza. Trdili so, da je dan dolg (res je bil dolg, sonce je zašlo malo čez polnoč).

Po razgovoru z glavnim vodjem gradbišča pa je bilo bolje, saj smo dobili šefa skupine petih delavcev, ki mu sicer ni bilo treba delati, le skrbel je za ostale štiri. Kar nekako smo se sporazumevali. Iste korenine jezika in osnovno šolsko znanje cirilice mi je prišli zelo prav. Zelo je treba paziti pri govoru, saj je veliko besedi, ki jih uporabljajo, istih kot v slovenščini, pa s povsem drugim pomenom. Nekoč so hoteli vedeti, zakaj smo sploh prišli k njim (dobro so poznali Jugoslavijo, ne pa Slovenije): ali zato, ker je pri nas »ploha«, seveda sem pomislil na slabo vreme, toda to je pomenilo pomanjkanje in krizo.

Velike težave so imeli Italijani. Težko so se sporazumevali. S sabo niso imeli ročnega orodja, ustreznega ni bilo naprodaj, tako da so izgubili precej časa, preden so se lotili dela. Spominjam se, da so potrebovali kompresor za svoje pištolice pri montaži sobnih vrat, pa so jim po hodniku potegnili veliko cev iz kompresorja na dvorišču. Takrat me je vprašal Fabio, ki je skrbel preko mene za stike, če verjamem, da so bili Rusi res v veselju. To vprašanje je ob nekaterih priložnostih še ponovil. Za Ruse velja, da se male težave rešijo same po sebi. Za velike pa se takoj organizirajo. Ko se je dvigalo po nesreči porušilo na dovodno električno napeljavo in je prišlo do kratkega stika in je zgorela vsa napeljava, je nekdo z okna zaklical: »Zdaj pa gremo domov,« so vse popravili v štirih urah. Imel sem občutek, da so prav uživali, ko se je naložen tovornjak vdrl v blato, takoj so bili pripravljeni na akcijo.

Tako sem pred desetimi leti videl in doživel Rusijo. Upam, da je zdaj bolje, da več delajo, pa manj popivajo kot takrat, da policijsko vozilo ob mraku na jesen ne pobira več pijancev ob cestah in parkih, da ne zmrznejo. Ruska družba je predvsem slonela na ženski delovni sili, saj so opravljale vsa težka moška dela, verjamem, da je tudi na tem področju boljše.

Zidarke na gradbišču.
Foto: Rihard Bogataj

Seveda bi rad te spremembe preveril, poskusil še enkrat krompirjevo juho, »kurico žareno« (pečeno kokoš), peteršiljevo solato in kefir. Pa tudi vodka »pšeničnaja« se včasih prileže. Verjamem, da se bomo z Rusi še srečali, če ne ob športnih tekmovanjih, pa takrat, ko bo na vrsti Južni tok.

Spomenik zmage v
Permu.
Foto: Rihard Bogataj

Montirana okna na
objektu.
Foto: Rihard Bogataj

Kremelj.
Foto: Rihard Bogataj

ZLATA POROKA FRANCA IN MARTE MENEGATTI

Lara Menegatti

Pred petdesetimi leti, dvaindvajsetega novembra, sta si Franc Menegatti in Marta obljubila večno zvestobo. Ob tej visoki obletnici so jima otroci organizirali slavo. Ideja o slavi je bila prisotna že dalj časa. Konkretna organizacija pa je stekla v letošnjem letu. Na tajnem sestanku v Smrečju, brez njune vednosti, so se dobile njune hčere in sinova skupaj in dorekli slavo. Čeprav sta sprva nasprotovala organizaciji tako velikega slavlja, ker ne marata biti v središču pozornosti in častihlepja, sta kasneje na željo otrok popustila. Z župnikom Bogdanom sta dorekla vse o poteku obreda ponovitve zvestobe. Sedaj, ko je praznovanje za njima, sta z njim zadovoljna. Kaj tudi ne! Na zabavi v zavraškem gasilskem domu se je zbralo 88 povablencev. Od tega 9 njunih otrok, 39 vnukov in 8 pravnukov. K temu je treba dodati še vse njihove življenjske sopotnike, prijatelje in sosede. Na slavo so bili tudi Francovi bratranci iz Kopra, ki so med letom 1946 in 1955 stanovali pri Jakat, kot se pri njih po domače reče.

Marta in Franc z otroki. Foto: Brigita Zemljarič

Zlatoporočenca sta se spoznala pri Bogateju v Izgorjah, ko se je plesalo na ohceti. Marta dodaja, da sta se videla tudi kdaj poprej pri maši v Zavratcu. Iskrica je preskočila na vaškem balu – veselici po že prej omenjeni poroki. Pisalo se je leto 1956. Naslednje leto je Franc odšel v vojsko. Se po dveh letih spomladi 1959 vrnil domov. Jeseni sta se poročila. Konec januarja se jima je rodila prvorojenka Brigita.

Otroci so bili v njunem zakonu dobrodošli. Medse sta jih sprejela devet. Skoraj vsako leto enega. Razen najmlajša Urška, ki se je rodila v času, ko so se rojevali njuni najstarejši vnuki. Urška je ena redkih tet, ki ima starejše nečake in nečakinje, kot je sama. Nečakinji Cirila in Tanja ter nečak Simon so rojeni pred njo. Marta ve povedati, da se je Cirila, ki je tri leta starejša od Urške, hudovala, ko so jo pri treh letih dražili, da bo dobila teto. Trdila je, da to ni mogoče. Urško so kot najmlajšo imeli radi vsi. Tako je Marta nekoč iskala Jakoba in Francija, ki bi morala grabiti seno na griču, našla ju je v svoji sobi, kako pestujeta Urško. Tudi ime so Urški dali otroci in Franc. Marta je navijala za Petro. Glede devetic se pošalita, da je to število res namenjeno tej hiši. Zdajšnja družina sina Jakoba šteje natanko devet otrok. Tudi v družini Martinega očeta je bilo devet otrok. Šest bratov in tri sestre. Vseh šest bratov je svojo življenjsko pot končalo v Teharjah, tudi njen oče.

Marta in Franc ponosno ugotavljata, da so bili njuni otroci pridni. Zelo delavni. Problemov z njimi nista imela. Še največ problemov so delali fantje, ki so vasovali pod oknom sedmih hčera. Tudi kakšen čevlj je priletel skozi okno nad nadležnega snubca. A so bodoči zeti tudi pomagali pri kmečkih opravilih. Od otrok je bila Mihela veliko bolna. Ker se zdravil v Sloveniji ni dobilo, jih je Franc šel kupovat z avtobusom v staro Gorico.

Marta je sprva delala v Alpini, po četrtem otroku pa je ostala doma. Na delovno mesto je hodila peš do Podklanca, od tam pa s kolesom v Žiri. In to v vsakem vremenu. K sreči je bila ob zimskih mesecih veliko na porodniški, tako se je najhujšemu snegu večinoma izognila. Porodniški dopust je takrat trajal tri mesece, naslednje tri mesece pa so zaradi dojenja delale delavke še po 4 ure.

Franc je delal leto in pol v Kli-ju, nato je osem let gnal konje pri državnih gozdnih gospodarstvih okoli Zavratca. V tem času ni bil pokojninsko zavarovan, kar je občutil, ko se je starostno upokojeval. Ko je dobil ponudbo za delo na žirovski žagi, je neko nedeljo prodal konje, ponedeljek pa začel z delom na žagi. Zaradi težav s hrbtenico se je po osmih letih zaposlil v Valkartonu in tam delal nadaljnjih 22 let do upokojitve.

Delo na kmetiji je zahtevalo veliko dela. Potrebne so bile tudi posodobitve. Tako smo skupaj računali, koliko so v socializmu stali kmetijski stroji. Trije biki so šli za novo BCS kosilnico, čez kakih pet let je kupil star italijanski traktor, ki je tudi znašal tri bike, četrtega bika je dal za carino. Da se razumemo, bike bi morali ustrezno preračunati v takratne dinarje.

Prenavljali so tudi hišo. Leta 1977 so stanovali pri Matjaž, toliko da so za silo preuredili hišo za številne otroke. Nato so izdelovali naprej prostore še nekaj časa. Z nasmehom slavljenca še dodajata, da nekatere hčere niso bile dolgo v svojih novih sobah. Začele so se močiti, ena za drugo.

Zanimiva je zgodovina priimka *Menegatti*. Po vedenju Franca izhaja priimek iz Furlanije. Sem je njegov ded prišel kot zidarski mojster. Z njim je prišla tudi njegova sestra, ki se je kasneje poročila v Reber na Medvedjem Brdu. Ded je najprej stanoval na Tratah pri Babčnk. Zaradi spora s sosedi se je odselil in kupil *Matjažovo* bajto v Zavrtaču. Bajto je moral še izplačati, zato je šel v Ameriko. S seboj je vzel še eno hčer. Iz Amerike je pošiljal domov denar. Bajta je bila izplačana, njega in hčere pa ni bilo nazaj. Zakaj ne, lahko samo ugiba. Doma so ostali njegova žena, ki je bila Slovenka, in ena hči in Franc (rojen 1895), oče Franca, ki je ostal na domačiji. Sestra pa je odšla na Log. Oče Franc je poročil Ivano Kogovšek, po domače *Brnkovo Johano*. Njima se je rodil samo Franc. Franc st. je obnovil leseno hišo, jo pozidal, naredil kozolec in kasneje še hlev. Pred tem je bilo vse, od živali, sena in ljudi, pod eno streho. Francov oče je umrl 1944. Zbolel je za rakom, zdravil se je v Ljubljani, ko so mesto Ljubljana zaprli in ogradili z žico. Tako je morala Johana v Idrijo po dovolilnico, s katero ga je lahko prišla obiskat v obkoljeno Ljubljano. Ker je njen mož v zaprti Ljubljani tudi umrl, so ga morali tam tudi pokopati. Pred smrtjo mu je še uspelo poklicat

notarja, ki je kmetijo prepisal na komaj 7-letnega Franca. Po vojni je dala Johana, kljub visokim stroškom, moža prekopati in so ga prepeljali v Zavrtaček.

Zelo sta ponosna na 39 vnukov. Zlasti o domačih pravita, da so delavni, natančni in so jima v veselje. Nagajajo jima ne. Razen kadar so preveč glasni in skačejo dol čez peč, jih okarata, da se pomirijo. Hitro opazita, če koga ni doma. Pri mami Marti z veseljem, največkrat ko ni doma njihove mame Romane, pojedjo kake palačinke, pommes frites in štruklji jim tudi gredo v slast.

Njun recept za 50 let zakona je preprost. Ljubezen. Rad se moraš imeti, drugače ne gre. Potem lahko greš preko vsega, tudi preizkušenj. Tempo življenja je bil takrat tak, da si delal ves dan, tako se še prepirati nisi mogel, se zasmejita. Pa poštenje je tudi potrebno, ki še danes veliko pomeni.

Zlatoporočencem želimo še veliko skupnih let in obilo lepih trenutkov z njunimi najdražjimi.

Gasilska slika cele Menegattijeve družine. Foto: Brigita Zemljarič

SEZONSKA NAPOVED ZA ZIMO

Tomaž Mivšek

Vsako poletje in jesen slišimo med ljudmi taka in drugačna špekulativna predvidevanja, »kakšna bo letos zima«? Nekateri pogledujejo po pratiki in si pomagajo z vremenskimi svetniki, spet druge motijo prehude ose čez leto. Če sklepamo po letošnji osji invaziji poleti, nas čaka snežena zima.

Poglejmo raje, kako kažejo izračuni vodilnih evropskih meteoroloških centrov, ki se ukvarjajo s sezonskimi vremenskimi napovedmi (ECMWF, Met Office, Meteo-France) za trimesečje december 2009 in januar ter februar 2010. Slednji napovedujejo na območju Evrope in Sredozemlja večinoma nekoliko višje temperature od povprečja za obdobje 1981–2005. Izjema sta območji Skandinavije in severnega Sredozemlja, kjer lahko, kot kaže, pričakujemo temperature v okviru povprečja zadnjih 25 let.

Izračuni ameriških centrov (IRI, CPC) se od evropskih precej razlikujejo, saj predvsem slednji predvidevajo na širšem območju Evrope zimske temperature nekoliko pod dolgoletnimi povprečnimi vrednostmi.

Tudi pri napovedih količine padavin se evropski izračuni razlikujejo od ameriških. Po prvih naj bi bil večji del Evrope deležen nekoliko nadpovprečne količine padavin v zimskih mesecih, po slednjih pa lahko pričakujemo nadpovprečno namočenost le na območju Sredozemlja in južne Evrope, sicer pa bi bilo zimsko obdobje normalno namočeno ali nekoliko presuho.

Kaj pa Slovenija? Na območju Slovenije lahko v obdobju med decembrom in februarjem po vsej verjetnosti pričakujemo pogosto menjavo toplejših in vlažnih ter hladnejših in bolj suhih obdobj.

V povprečju za celotno trimesečje ne pričakujemo večjih odstopanj od dolgoletnih povprečij, niti pri temperaturah niti pri skupni količini padavin. Tako je precej verjetno, da bo zima goram prinesla obilo snega, po nižinah pa se bodo menjala topla in hladna obdobja, pri čemer bodo po »evropskem scenariju« nekoliko pogostejša topla, po »ameriškem« pa hladna.

Na spletni strani agencije republike Slovenije za okolje še poudarjajo, da so sezonske vremenske napovedi v zmernih geografskih širinah dokaj nezanesljive. Možna so tudi velika odstopanja od napovedanih vrednosti. Napovedi za tropska in polarna območja so natančnejše. V zmernih geografskih širinah pa je izračunavanje modelov težje, ker na vremenske situacije lahko vplivajo tako polarne kot tudi tropske zračne mase.

Naj se za konec ustavim še pri »najbolj zanesljivi vremenski svetnici zimskega obdobja«, sv. Barbari. Pregovor pravi, da kolikor strnišča je vidnega na sveto Barbaro, toliko se ga vidi vsak mesec do pomladi. Ker je odjuga letošnji novembrski sneg pobrala do trave, se nam, po Barbarinem zagotovitvi, ni treba bati hude tete zime. Kaj pa sneg naslednji dan? Se nam obeta oboje, sneg in dež? Koliko bo sv. Barbara tudi tokrat imela prav, bomo presojali spomladi.

Vir: <http://www.arso.gov.si/vreme/agrometeorologija/aktualno.html>

Napoved za zimo
Foto: Tomaž Mivšek

POSTALA SEM ZAVRAČANKA

Intervju z Majo Zupančič

Piše: Maja Zupančič, Foto: Andrej Mivšek, Maja Zupančič

Maja Zupančič se je rodila leta 1981 v Ljubljani, kjer je obiskovala vrtec, osnovno šolo in Gimnazijo Ledina. L. 2000 se je vpisala na Pedagoško fakulteto in 2005 diplomirala na področju didaktične igre pri začetnem opismenjevanju. V študentskih letih je veliko potovala, odkar pa dela na šoli, veliko časa in energije nameni razmišljanju o pouku in delu z otroki. Trenutno poučuje v 4. razredu na OŠ Mengeš. Njeno življenje je zavilo na zanimive stezice, odkar je spoznala fanta Andreja iz vasi Zavratac ...

Vemo, da si prej vse svoje življenje živila v mestu. Kakšni so bili tvoji prvi vtisi, ko si prišla sem?

Najprej razdalja! Zavratac se mi je zdel zelo daleč. Prej (v Ljubljani) sem imela tri mestne avtobuse do centra, čakalna doba na postajališču je bila približno 5 minut, v 15–20 minutah pa sem bila v šoli, gledališču, pri prijateljih ... pogosto sem hodila peš, s kolesom ali rolerji.

Zavratac je popolnoma druga pesem. Na začetku so me zmedle tudi poti do sem. Prvič sem prišla iz Žirov, drugič iz Idrije, naslednjič z logaške strani, potem čez Medvedje Brdo... Enkrat sem se zgubila na poti čez Medvedje Brdo (pristala sem v Logatcu), drugič (ko sem prišla na likovno kolonijo lani poleti) sem se s prijateljico ustavila sredi vasi in klicala Andreja, da ne vem, kje sem, in da vidim na levi majhno, lepo pobarvano hiško – to je bila kašča. Na koloniji sem osvojila krožno zavraško pot, s polnimi pljuči dihala svež zrak in zvezde! Toliko jih v Ljubljani nikoli ne moreš videti, kaj šele v kakšnih večjih mestih.

Če bi si izbrala pet stvari, ki so te najbolj presenetile, bi bile ...

Ha, ha! Presenečenj v Zavrtaču ne zmanjka! Mogoče najprej to, da Zavratac spada pod Primorsko regijo, GO registracija, in da se od tu kar lepo vidi Triglav, Rjavina in Montaž! In šola

– na njej je še vedno razločen napis »ŽIVELI ZAVEZNIKI ANG-AMERIKA IN RUSIJA«. Kaj takega res lahko vidiš mogoče samo še na Krasu. Kar pa ne vidiš na Krasu, je to, da Zavratac, ki spet ni tako neznatno majhen, nima gostilne in trgovine. To se mi še zdaj zdi hecno. Še najbolj hecno pa je, da me je gostujoča učiteljica telovadbe vprašala, ali sem iz *centra* Zavrataca. Tega vprašanja enostavno nisem razumela. Obnemela sem, medtem ko se je med ostalimi telovadkami razvnela debata in izvedela sem, da sem z *obrobja* Zavrataca. Hecno. Včasih sem na vprašanje, iz katerega dela Ljubljane sem, odgovorila preprosto: Bežigrada. Zdaj pa živim pr' Poldet', na obrobju Zavrataca.

Kaj pa prvi stiki z domačini?

V redu, nekaj sem jih videla že na koloniji, ne morem pa reči, da sem takrat koga zares spoznala. Domačine spoznavam postopoma, kot pač занесеjo poti in interesi. Mislim, da me večinoma nekateri že poznajo, medtem ko jaz vedno znova sprašujem, kdo je kdo in kdo kam spada. Nekaj hiš in ljudi poznam bolje. Enkrat sem za vajo narisala Andreju zemljevid Zavrataca, kot ga poznam in si ga predstavljam (te risbe raje ne bom kazala).

Pa se je kdaj kaj konkretnega zgodilo?

Ja, enkrat sem bila zelo prestrašena. Vračala sem se po klanecu iz spodnjega Zavrataca proti domu (mračilo se je že), ko naenkrat za sabo zaslišim klice: »Ej, ti!... Kdo pa si sploh?... Ej, ti ... človek!!!« Najprej sem mislila, da to ne leti name, potem sem zbirala pogum in se prepričevala, da se moram pač predstaviti vaščanom, če že hodim sem pa tja po vasi. Naenkrat sem se ustavila in čakala na dve približujoči se osebi. Napetost je bila še večja, ko sem opazila, da tudi ti dve osebi zmanjšujeta hitrost in me od daleč opazujeta ter govorita med sabo. Opogumim se: »Jaz sem Maja, od Andreja punca!« - Smeh! (Strašni vaščanki sta bili Lara in Metka.)

Kot smo lahko razbrali, se vsak dan voziš precej daleč v službo. Lahko bi si izbrala kakšno drugo možnost, pa zaenkrat vztrajaš v Zavrtaču. Zakaj?

Hm, Zavratac in vse okoli njega mi je odprlo drugačen način življenja. Veliko je sprememb. Večina na bolje, za drugo se poskušam prilagoditi v največji možni meri.

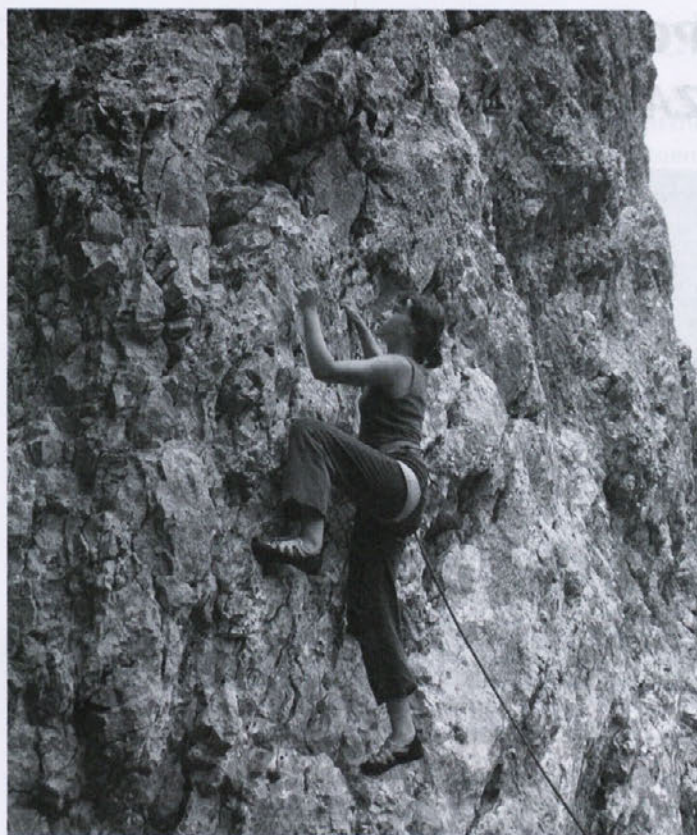

Poučevanje in vsi projekti, ki se jih v sklopu šole lotevam, zahtevajo veliko psihičnega napora. Če ne bi imela možnosti sprostitve, bi mi bilo vse skupaj v veliko breme – in včasih pride tako. Res je, da mi vožnja požre veliko časa. Vendar je zame poglavitna *učinkovitost*, ne čas, ki ga porabim za delo. Učinkovita pa sem, če sem spočita. Verjamem, da človek lahko dela dalj časa precej intenzivno, vendar mora vmes *menjavati* aktivnosti, kolikor se le da. In ravno ta zamenjava je počitek. Npr. če sem v šoli psihično obremenjena, ne morem takoj za mizo, pisati priprave, razmišljati o projektih, ampak moram ven, na zrak, hoditi, kaj delati fizično (vlačiti ali sekati drva). Sama se sicer ne bi znala tega lotiti – delam, kar mi pokažejo s prstom. Še vedno ne znam marsičesa, pa bi se rada naučila.

Trudim se, da grem tudi med tednom čim večkrat ven, kljub temu da mi zmanjka časa podnevi, in zgodi se, da hodim v temi, dežju, snegu, ni važno! Največkrat grem ven z Andrejem. Skupaj plezava, še bolj pa so zanimive najine poti v razne grape, po klancih dol pa gor, ob vodi ... so polne dogodivščin in smešno naju je videti, ko se vračava s kakšnega takega pohoda. Jaz utrujena, obtolčena, umazana, v vsaj enem čevlju mi čmoka voda, če že ne padem cela noter (to se mi je enkrat res zgodilo pri slapu), medtem ko je za Andreja vse skupaj bežen sprehod, on pride iz hoste čist in čil.

In prosim, ne ustrašite se, če naju srečate kje v gozdu! Nikomur ne želiva nič žalega, ne stikava in ne delava škode (sem slišala, da je bil Andrej prej kar lump, ampak povem vam, vpricho mene ne bo delal neumnosti). Včasih v gozdu pobrem kak kamen, ki mi je všeč, pa kakšno gobo ali kaj za v šolo otrokom pokazati, npr. pred kratkim sem našla srnjakovo kost. In velikokrat fotografiram. Narava ponuja celo paleto drobnih reči, ki jih lovim v objektiv. Zase, ker to rada počnem.

V mestu se ti lahko zgodi, da po službi obsediš za tv-jem, ker enostavno nimaš kaj drugega početi, do kakšnih mirnih poti, kjer bi se nadihal svežega zraka, je pa predaleč. To je precej bedno.

Zaključna misel, morda sporočilo bralcem?

Zavratec je fajn. Tu je vse na dlani in mislim, da se še premalo trudim, da bi zares ujela pravi ritem. Imam pa še vedno upanje, da lahko premagam razdaljo in se z aktivnostjo borim proti utrujenosti.

PO 40. LETIH ZOPET ZADIŠALO PO SUHEM SADJU

Barbara Leskovec

V Zavrvcu danes stojita še dve sušilnici sadja – pajštve*, ki sta bili predstavljeni v Oglarju št. 2 leta 2008, in od teh ena spet obratuje. V »Možinatovem pajštu« se je letošnje jesen po približno štiridesetih letih spet pokadilo iz dimnika in zadišalo po suhem sadju. Da pa se je v pajštu lahko začel postopek termične obdelave sadja, je bil objekt potreben temeljite prenove, ki je zajemala tako obnovo zunanje podobe kot tudi same notranjosti sušilnice.

Obnova se je začela lanske jesen z zamenjavo strehe in obnovo fasade. Ostrešje je sestavljeno v enakem slogu, kot je bilo pred obnovo. Čelna stran ostrešja je obita z lesenim opažem, v katerem so izrezane tri line za prezračevanje in lepšo podobo. Z zadnje strani je rahlo spremenjena prejšnja podoba. Do prenove je bila zadnja stran do vrha pozidana, ker pa je bil zid v zelo slabem stanju, je bil v zgornjem delu odstranjen del zidu in nadomeščen z lesenim opažem, v katerem je prav tako izrezana lina. Ostrešje je na vidnih delih povezano z lesenimi klini »cveki«. Streha je pokrita s strešno kritino, tako imenovanim »bobrovcem«. Novo pokrivalo pa ima tudi dimnik. Za zamenjavo ostrešja je poskrbelo domače podjetje TavMar s.p. Pri nadaljnji prenovi je sledilo odstranjevanje starega ometa. Stene so se nato v celoti oprale in na novo ometale v starem slogu – »za svetom« – in pobelile z apnom. Za kvaliteten nanos ometa je bil zadolžen vsestranski Jani Kogovšek. V istem letu se je še zamenjalo vrata v oba dela sušilnice. Tudi pri zamenjavi vrat je sodeloval vaški mizarjski mojster Lazar Franci. Za leto 2008 se je obnova končala, v letošnjem letu pa se je v celoti obnovila notranjost in predprostor sušilnice.

Obnova ometa, mojster Jani. Foto: Vanja Leskovec

Levi del sušilnice je pri zadnjem sušenju pred približno 40 leti popolnoma pogorel, tako da je bilo treba izdelati novo stojalo za »lese« oz. »dire« in tri lese, dolge približno 1,5 m in široke 0,8 m. V desnem delu je bilo treba obnoviti obok sušilnice, lese pa so ostale stare, saj jih je pred časom obnovil Kogovšek Janez iz

Začetki obnove. Foto: Vanja Leskovec

Polnjenje sušilnice. Foto: Vanja Leskovec

Pajšt po obnovi. Foto: Vanja Leskovec

Potoka. Predprostoru je bil dodan betonski tlak, ki se ga je pokrilo z kamnom – »porfidom«. Za omenjena dela je poskrbel sam lastnik sušilnice.

S tem so se obnovitvena dela končala in pajšt je začel obratovati takoj potem, ko je sadje dozorelo. Program sušenja je zajemal predvsem sušenje sliv oz. »češp«, ki jih je bilo letos precej, našlo pa se je tudi nekaj prostora za hruške in krlje jabolk.

*pájštva -e ž (a?) nar., preprosta stavba za sušenje lanu, sadja: sušiti hruške v pajštvu // iz take stavbe narejena majhna, preprosta hiša: pokazali so mu, v kateri pajštvu se je rodil (Slovar slovenskega knjižnega jezika, DZS, Ljubljana 1994)

ZORNICE

Olga Vehar

Zdaj se bliža adventni čas, predbožični čas, čas priprave na prihod božjega deteta.

Kako smo se pripravljali v adventnem času v mojih otroških letih, ni niti malo prispodobe današnjemu času.

Maše so se takrat darovale vedno zjutraj, nikoli zvečer. In maše, ki so se obhajale v adventu, so se imenovalе »zornice«. In tako smo morali mi, otroci, ki smo hodili v šolo, vstati zelo zgodaj, da smo lahko šli prej k maši, nato pa v šolo.

Kdor je šel k obhajilu med mašo, je moral biti tešč od polnoči, to pomeni, da nismo smeli nič jesti pred mašo. Kdaj je tudi malo krulilo v želodcu, pa saj nismo imeli doma kakšnega izobilja in smo bili vajeni prestati tudi kakšno slabo uro. Včasih so nam dali doma kakšen dinar, da smo šli po maši v trgovino kupit malo kruha, da smo se malo odteščali in lažje prestali šolski pouk. Kdaj smo dobili tudi v šoli malico, ampak je bilo pripetljajev vseh vrst. Takrat je bilo po vojni in se je dogajalo to in ono. Pa ko bi se vsaj peljali v šolo, kakor se danes vozijo, ampak smo morali pešačiti celo uro, saj je bila pot do šole dolga štiri kilometre. Nekateri so imeli še daljšo pot, saj so bili doma še dlje. Kadar ni bilo snega, je bilo še kar za prestati. Kadar pa je zapadel sneg, so pa bile težave velike. Snega je bilo v tistih časih veliko več. Plužili takrat sploh niso, kolikor so sami ljudje peš pregazili, toliko je bila široka gaz. To smo morali hoditi eden za drugim. To se je vila dolga vrsta ljudi kot jara kača, saj avtomobilov ni bilo in so vsi hodili peš. Pa še obutev je bila zelo slaba. Skoraj pri vsaki hiši je bilo veliko otrok, denarja pa malo in tako so nosili obleko in obutev otroci eden za drugim. Najmlajši je dobil že vse ponošeno. Pa vendar, kadar smo šli k maši, smo se oblekli dostojno, čeprav je bila obleka revna, saj je bilo takrat pravilo, da smo morale ženske imeti dolge rokave, nogavice in pokrite smo morale biti.

Dosti tamanja. Ko pa so bili pred vrati božični prazniki, smo pozabili na vse te tegobe, postavili skromne jaslice, saj je bil mali Jezušček rojen v ubogem hlevčku na dišeči slami, ne pa v vsem tem »kiču«, ki ga danes ljudje dajejo v jaslice in okrog njih, tako da prav tekmujejo med seboj, kje se bo bolj bleščalo. Mesta okrasijo z lučkami in drugim okrasjem že cel mesec pred prazniki, tako da so, ko bi morale biti največje praznovanje, ljudje že siti in naveličani tega blišča.

Vse gre nekam na lažje oblike praznovanja, veliko se spreminja ob praznovanju vseh praznikov, ne vem, ali tudi sveti Peter ob nebeških vratih kaj spreminja te zakone, ko odpira tem ubogim potnikom, ko prispejo pred nebeška vrata, in pogleda malo skozi prste.

Saj bomo vsi videli, kako to delajo.

Pa srečno rajžo do nebeških vrat,
nato pa srečno za večno!

ZAVRATEC, POTOK – RAST ŠTEVILA DOMAČIJ IN PREBIVALSTVA

Janko Rupnik

V tem članku bom poskušal opisati širjenje vasi Zavrtec in Potok v začetnem obdobju in vzrok za nastajanje novih domačij. Moj prvotni namen je bil tudi natančneje opisati hišne številke, toda ko sem se bolj poglobil v temo, sem ugotovil, da bi to lahko bil zelo zavajajoč podatek, zato sem ta namen opustil. Zavrtec in Potok imata namreč v svoji zgodovini, ki jo še lahko najdemo po raznih arhivih, od prvega popisa prebivalstva leta 1780 pa do danes kar štiri ali pet serij hišnih števil in še te mnogokrat ne pokažejo nekega pravega stanja, tako da je pri nekaj domačijah zelo težko ugotoviti, katero hišno številko so imele. Je tudi primer, ko imata dve domačiji po dve isti hišni številki. Lažje je ugotavljanje pri domačijah "gruntov", kjer so bili bolj stalni hišni priimki in se tudi podatki iz starih pisnih virov ujemajo med sabo.

Prvi zapisani popis v zgodovini Zavrta in Potoka sega v daljino leto 1510, ko je v urbarju loškega gospostva zapisano, da je bil izveden popis po vsem loškem gospostvu, tudi v hlevnovrški županiji, torej tudi v Zavrta, le da se je ta popis nanašal samo na stalež živine. Leta 1780 je bil v Zavrta in Potoku izveden tudi popis prebivalstva. Zavrtec je imel ob tem popisu 12 hiš s 96 prebivalci. Tudi vas Potok je bila tedaj popisana in je štela 5 hiš z 28 prebivalci. Tako napiše zgodovinar Blaznik v zgodovini o loškem gospostvu. To potrjujejo tudi drugi podatki iz zgodovine. Takratne, že državne avstrijske oblasti so namreč v letih približno od 1754 do 1785 izvajale prve popise prebivalstva in uvajale tudi hišne številke pri lastnikih posesti.

Torej, ta prvi popis izkazuje stanje, da je bilo takrat v Zavrta 12 domačij, ki so imele svojo hišno številko, in ta podatek je morda najbolj točen od vseh kasnejših popisov, posebno v zvezi s h. številkami. Dodatno potrdilo tem prvotnim hišnim številkam so tudi katastrske karte jožefinskega in pozneje franciscejskega katastra za Kranjsko iz leta 1823. Na tej karti je za območje Zavrta poleg imen in priimka lastnika na zemljiških parcelah z identično pisavo napisana tudi hišna številka lastnika, ki mu je ta parcela pripadala. V cerkvenih zapisih župnije Zavrtec pa se že takoj po začetku vodenja knjig ob ustanovitvi nove župnije 1788 pojavijo hišne številke, ki so že višje od dvanajst. Po takratnih državnih in cerkvenih predpisih so duhovniki vodili tudi evidenco gospodinjstev-družin (status animarum), katere so morali oštevilčiti zaradi cerkvene in državne evidence prebivalstva, ne glede na posedovanje lastnine. Torej je številka višja, ker evidentira družine, tudi če niso imele svoje posesti. Prav tako se v cerkvenih knjigah Zavrta po letu 1858 pojavijo dodatne, višje h. številke, ko sta pri nekaterih vpisih vpisani po dve številki, zraven pa je zaznamek "stara" in "nova". Dokaz oobstoju dvojnosti števil najdemo tudi v kupoprodajnih pogodbah posesti, ko sta v uradnem besedilu pogodbe za isto stavbo napisani dve različni hišni številki, zraven pa pripis "prejšnja" in "sedanja" hišna številka. V letu 1890 je popis prebivalstva izvedla občina Dole, po ukazu

Okrajnega glavarstva Logatec, pod katerega je takrat spadal Zavrtec. Ta popis pove, da je imel takrat Zavrtec že 27 stanovanjskih hiš s skupno 149 prebivalci, Potok pa 7 hiš z 51 prebivalci. Za Zavrtec je na koncu popisa opomba, da v času popisa niso bili prisotni vsi prebivalci. To pomeni, da je bilo dejansko število prebivalcev ob popisu nekoliko višje. Pri tem popisu se opazi spet povsem nov razpored hišnih števil. Čeprav je na popisnem listu vsake domačije, ko so navedeni njeni stanovalci, napisana tudi hišna številka, je to spet nekakšna varianta hišnih števil. Ko sem ta popis pregledoval, sem imel občutek, da je uradnik, ki je popis izvajal, šel kar po vrstnem redu hiš v vasi, in v takem zaporedju pisal tudi hišne številke. Utemeljeno je razmišljanje, da prvih zavraških "gruntov" - "hub" niso mogli obdelovati lastniki s svojimi družinami sami glede na velikosti kmetij, načina obdelave, razgibanosti terena na področju Zavrta, Potoka. Treba je bilo krčiti gozdove in graditi nove vozne poti. Poleg naraščanja števila prebivalstva na račun potomstva na "grunatih" so najemali tudi tujo delovno silo, pozneje bomo videli, da se je vas začela večati tudi zaradi teh najetih delavcev.

Zato so lastniki "gruntov" poleg glavnih gospodarskih in bivalnih objektov začeli graditi nekakšne pomožne bivalne stavbe za svoje delavce. Taka domačija je imela poleg tudi majhen kozolec, bivalni prostor in hlev, ki sta bila največkrat kar v sklopu ene stavbe. Danes še dobro poznamo imena teh stavb. To so bajte, koče in kašče. Ljudsko izročilo starejših ljudi podaja tudi sledečo razlago za nastajanje bajt in koč. Običajno je najstarejši sin na gruntu nasledil lastništvo grunta. Če je bilo v družini naprej še moških potomcev, so enega od njih naselili v bajti ali koči, za to pa je bil potem obvezen pomagati pri delu na "gruntu". Tako si je grunt zagotovil dodatno delovno silo, obenem pa je to pomenilo tudi širitev naselja. To ni bil takratni pojav samo na našem področju, temveč po podatkih različnih zgodovinarjev kar na širšem območju naših krajev.

Glede imena in uporabnosti kašč, slovnični izraz besede kašča pomeni stavbo ali prostor, v kateri se shranjuje razne pridelke, predvsem žito. V Zavrta imamo dve še obstoječi kašči in eno porušeno stavbo, za katero pa sedanji lastniki še vedno vedo, da je bila kašča. Po pogovoru z več krajani Zavrta te zavraške kašče niso bile vse v funkciji kašč kot shramb, temveč so bile tudi bivalni prostori za najeto delovno silo na "gruntu", kateremu so pripadale. Tako je namembnost zavraških kašč različna. Možinatova ima zgoraj bivalni prostor, Brnkova je imela zgornji del namenjen za shranjevanje žita, za Slabetovo pa ne vedo, kakšen namen je imela.

Še ena vrsta morda zelo pomembnih zgradb, ki je bila potrebna za življenje, so bili mlini. Tudi za mline poznamo še sedanje izrazoslovje, ko v pogovornem jeziku navadno rečemo, da je bil neki mlin od tega ali onega "grunta". Glede mlinov bi se dalo sklepati, da so v Loškem gospostvu imeli velik pomen. Dr. Franc Kos v prevodu urbarja iz leta 1630 omenja, da je za gradnjo kakega mlina loški gospod zapovedal tlako

podložnikov s širšega območja gospostva. Mlin je tudi imel bivalni prostor za mlinarja in njegovo družino, običajno poleg tudi malo zemlje.

Posebna vrsta posesti, ki se je pojavila na posesti gruntov, pa so bile kajže. Čeprav imajo te stavbe enako ime, kot sem ga prej opisoval v zvezi s kaščami, imajo v širšem slovenskem prostoru spet drug pomen. Kajžarsko posest so običajno kupovali razni rokodelci od posesti "grunta". To so bile majhne hiše z zelo malo obdelovalne zemlje, imele pa so posebno vlogo v skupnem življenju. Lastniki kajž so se preživljali z izdelovanjem raznih izdelkov, potrebnih za takratno življenje, bili so to kovači, kolarji, tesači, oglarji, tkalci in celo gostilničarji. V naši sosednji vasi Podklanc je domačija, ki je nastala iz kajže, ki je v takratnem času in verjetno še v času tovorjenja preko Zavrata imela prav posebno vlogo. Imela je tudi svojo hišno obrt že od začetka 19. stoletja — strojenje usnja. To je domačija pri Strojaru v Podklancu. Zanimivo je, da so bili njeni prebivalci tudi lastniki že od začetka, kot kažejo cerkveni zapisi. Posedovali so tudi nekaj malega zemlje. Sicer pa so pri nas in v naši okolici znane le bajte in koče.

Zapisi po župnijah, ki so bile nekakšne izpostave uradov oblasti na podeželju, so po takratnih predpisih prebivalcem v vse kategorije župnijskih knjig vpisovali poleg imena in priimka tudi stan zapisanega prebivalca; ali je to bil "gruntar", bajtar ali samo najemnik. V knjigah zavraške župnije najdemo stan "hublar", "besitzer" ali "bauer", kar bi pomenilo gruntar, posestnik ali kmet. Nižji stanovi pa so bili: "Kaishler", kar bi pomenilo kajžarja, bajtarja, dobesednega prevoda nisem našel, ali "inwohner", kar pomeni najemnik, prebivalec, gostaç. Vpis je opredeljeval tudi hlapce, dekle in služkinje. Tudi lastnik ali prebivalec v mlinu - mlinar je bil posebej zapisan kot "Müller", najdemo tudi gostilničarja, "Wirt".

V Zavratacu in Potoku vsak "grunt" ni imel koče, vsaj tako je razvidno iz župnijskih zapisov, je pa imel tudi po dve, tri "bajte" in tudi že opisane kašče. Lokacija teh pomožnih stavb, predvsem koč in bajt, je v naši vasi dokaj različna. S tem imam v mislih oddaljenost od matičnega "grunta". Nekatere so povsem zraven glavnih stavb, nekatere pa so precej oddaljene. Bolj oddaljene so predvsem na takem zemljišču, ki je bilo za "grunt" zelo odročno, pa so na takem mestu preprosto zgradili koč in vanjo naselili kočarja, da je obdeloval ta odročnejši del posestva. Pa še en osnovni pogoj za določitev lokacije koče ali bajte: to je bila bližina vodnega vira. Če tega ni bilo, so izkopali vodnjak, kjer se je zbirala voda. To je bilo malo razmišljanja o pomožnih stavbah, ki so jih potrebovali "grunti" za uspešno delo.

Prav iz napisanih vzrokov se je vas začela večati po številu hiš in številu prebivalcev. Povedati je treba, da je pod prvotno območje vasi Zavratac spadal tudi Sopovt, del "Loga", to je pogovorno ime za Brnkov log, domačiji na Lomu, Nova njiva in domačija Potok 9 ter bivša hiša Potok 8.

Teh dvanajst domačij, označenih tudi s hišnimi številkami, ki jih bom v nadaljevanju naštel, najdemo tudi na kartah franciscejskega katastra iz leta 1823 in na poznejših katastrskih kartah iz leta 1869, ki jih je uporabljala oblast Logaškega okrajnega glavarstva, le da so na teh kartah iz leta 1869 že vrisane nove stavbe in tudi dodatne hišne številke, ki so bile posledica vpisa koč in bajt "gruntov". Torej popis prebivalstva

iz leta 1780 našteva 12 domačij. V veliko pomoč pri tej identifikaciji so tudi zapisi zavraške župnije, kjer je tudi vodena evidenca domačij s hišnimi številkami in njihovimi družinami.

ZAVRATEC

št. 1	Mežnija	
št. 2	Pri Brnku	"grunt"
št. 3	Brnkova bajta — sedaj Zavratac 8 —	nenaseljena
št. 4	pri Možinatu	"grunt"
št. 5	pri Rupniku	"grunt"
št. 6	Rupnkova bajta — bivša Zavratac 22	"nenaseljena hiša"
št. 7	Matjaževa bajta — stala na ovinku nad Matjažovo domačijo —	podrta
št. 8	pri Matjažu	"grunt"
št. 9	pri Slabetu	"grunt"
št. 10	Slabetova bajta — sedaj Zavratac 31	
št. 11	Domačija na Lomu — takrat Matjaževa bajta	
št. 12	Matjažev mlin v Sopovtu	

K temu seznamu je treba dodati kar nekaj pojasnil. V teh navedbah se bom spet opiral na cerkvene zapise Zavrataca in ostale že prej naštete vire. Naj zapišem, da so pomožne stavbe "gruntov", ki jih bom sedaj še dodatno našteval v nadaljevanju, poleg dvanajstih že naštetih hiš s svojimi številkami tudi vrisane v karte franciscejskega katastra, kar bi pomenilo, da ni bilo nekega pravila o oštevilčenju vseh pomožnih stavb.

Cerkveni zapisi kažejo, da sta bila mežnija in farovž vodena skupaj pod Zavratac št. 1, pozneje je farovž dobil št. 14.

Brnkov "grunt", sedaj hišni priimek Kogovšek, prej Kavčič, je imel zraven glavne domačije še kaščo, ki še danes stoji. Ta stavba nima bivalnih prostorov, je pa imela zgoraj namenski prostor za shrambo žita, spodaj pa je bila kovačija. Nad dolino Črne je stala lesena hiša, takrat imenovana "ovčak". To je verjetno bila tudi bivalna stavba za pastirja in drobnico v poletnem času ali pa oglarska koč, lahko pa je bila tudi koč "grunta". Ta stavba je bila v poznejšem času prepeljana iz Črne v "Zapotok", starejši se še gotovo spomnite domačije "pri Tinetu", hiša je bila namreč lesena, iz tesanih brun, in je v "Zapotoku" služila še kot bivalna stavba. Brnkova bajta, takrat Zavratac št. 3, pozneje 15, je bila že omenjena; v župnijskih

Ruševine zidanih temeljev Brnkovega ovčaka v Črni. Foto: Janko Rupnik

zapisih je zapisano, da je bila v tej stavbi od začetka devetnajstega stoletja pa do druge svetovne vojne gostilna. Pri lastnikih se najde pripis "birt", sedaj nenaseljena domačija Zavrtec št. 8. Med lastniki se najde tudi priimek Kogovšek. Lastniki so se pogosto menjali. Po župnijskih zapisih pa je bila stavba s sedanjo hišno številko Potok 9 koča, tudi v lasti Brnkovega "grunta" – "Brdnkova koča". Ta domačija ima zelo malo zapisanih podatkov o lastnikih v 19. stoletju in še ti niso najbolj zanesljivi zaradi dvoumnosti takratnih hišnih števil, ki so bile napisane za to stavbo.

Možinatov "grunt", sedaj hišni priimek Leskovec, prej Remic, je imel poleg osnovne domačije še štiri stavbe: kaščo, ki je označena z zelo staro letnico 1678; bajto na mestu, kjer danes stoji hiša Zavrtec 11, in kovačijo na mestu, kjer danes stoji hiša Zavrtec 10. V kategorijo koč pa bi spadala domačija na "Lavretovem griču", ki takrat ni imela svoje h. številke, pozneje pa 22. Danes stavba ne stoji več. Kašča ima zgoraj tudi bivalne prostore. Po cerkvenih podatkih je v bajti najprej bival neki kovač – Štefan Selak iz Žirov. Po pripovedovanju Stanka Leskovca, Z. 12, naj bi bila na mestu sedanje hiše Z. 10 Možinatova kovačija. V koč na "Lavretovemu griču" so v začetku 19. stoletja naselili enega od potomcev z Možinatovega "grunta". Podatkov o prejšnjih stanovalcih ni.

Rupnkov "grunt", sedaj hišni priimek Gantar, prej Rupnik, Sedej, Nagode, je imel samo bajto, ki sem jo že naštel pod takratno številko 6, njeno staro hišno ime iz župnijskih zapisov je bilo "Grogatova bajta", imenovana po takratnem lastniku "grunta", Gregorju Rupniku. Na tej domačiji so vse do začetka dvajsetega stoletja prebivali gostjači zelo različnih priimkov.

Matjažev "grunt", hišni priimek Kavčič, zelo star hišni priimek, morda tudi 380 let, je imel na svoji prvotni posesti več pomožnih stavb, kar je glede na velikost in oddaljenost nekaterih območij povsem razumljivo. Naj kar naštejemo. Prva, kovačija, je stala v neposredni bližini glavne stanovanjske hiše, pred zidavo sedanje oblike glavne stavbe v zadnji četrtini 19. stoletja pa je bila skupaj v enem delu z glavno stanovanjsko stavbo. Kovačije se še vsi spomnimo, saj je stala še do nedavna. V nadstropju je imela tudi bivalne prostore, spodaj pa kovačijo. Druga pomožna stavba, bajta, je stala tik nad cesto, na ovinku ceste proti gornjemu Zavrtecu, že omenjena Matjaževa bajta, ki je imela tudi staro h. št. 7. Ob koncu prve četrtine 20. stoletja so jo porušili. Tretja bajta je bila na mestu, kjer danes stoji stanovanjska hiša Zavrtec št. 29. Če naštevamo še naprej: manjša stavba je stala nad cesto Zavrtec–Rovte, na sedanji občinski meji med Idrijo in Logatcem, pri "Lomarskem križu", imenovana "Lomarska bajta". Takšno ime verjetno zato, ker je stala na poznejši posesti Lomarjeve domačije. Ta stavba je bila naseljena do konca prve četrtine 20. stoletja. Sedaj je ni več. Kot zanimivost je naslednja sedanja domačija Rovte 154, hišno ime na Lomu. Tudi to je bila Matjaževa bajta, že naštet, ki je imela staro h. št. 11. V cerkvenih zapisih so njeni prebivalci vpisani kot bajtarji, po pripovedi sedanjega lastnika Vinka Kogovška je bila tu tudi kovačija. Leta 1895 postane samostojna domačija. Še ena domačija, ki tudi stoji na prvotni posesti "grunta", je domačija Rovte 153. Kakšen status je imela ta hiša, je težko ugotoviti, je pa glede na pogostost menjave njenih stanovalcev gotovo bila tudi bajta ali koč, stalna last sedanjih

lastnikov postane v začetku 20. stoletja. Kot pomemben objekt na "gruntu" je tudi že prej naštet Matjažev mlin v Sopovtu, s staro h. št. 12. Leta 1890 postane last sedanjih lastnikov in je deloval še približno do leta 1985.

Bivalna stavba mlinarja nad Matjaževim mlinom v Sopovtu, stara h. št. Zavrtec 12. Foto: Janko Rupnik

Tudi Slabetov "grunt", hišni priimek Gantar, tudi že od začetka cerkvenih zapisov, je imel več pomožnih stavb. V bližini glavnega poslopja je bila kašča, ki je danes ni več, so pa še vidne sledi stavbe. Naslednja stavba, ki danes še stoji, ni pa naseljena, je takrat imela staro h. št. 10, sedanja številka pa je Zavrtec 31. Ta domačija je bila takrat verjetno v funkciji "Slabetove bajte", saj stoji na prvotni posesti Slabetovega "grunta". Eden od hišnih priimkov je bil sicer Gantar, nisem pa našel trdne rodovne povezave z Gantarji – lastniki "grunta". Druga Slabetova bajta pa je bila stavba, ki je še danes naseljena in ima sedaj h. št. Zavrtec 32. Naslednja stavba, ki je tudi stala na bivši posesti Slabetovega "grunta", je sedaj porušena hiša ob cesti v klancu med spodnjim in gornjim Zavrtecem. Po ljudskem izročilu naj bi v starih časih bila tu tudi gostilna. Po pripovedi Franca Gantarja, Z. 30, naj bi se v to hišo naselil Slabetov hlapec, zavraške cerkvene knjige pa kažejo, da bi to lahko bil tudi potomec s Slabetovega "grunta", ker je bil tudi prvi hišni priimek na tej domačiji Gantar. Ta domačija je verjetno imela funkcijo koč, ker je k njej pripadalo tudi nekaj zemljiških parcel.

Treba je omeniti še dva mlina, ki sta gotovo imela lastniško povezavo z zavraškimi "grunti", nista pa bila v teh letih, ki jih opisujem, več v lasti grunta. Prvi je Bezjakov mlin v Črni, takrat Črna št. 3, sedaj porušen, ki leži po podatkih iz zemljiške knjige iz leta 1820 na posesti Rupnkovega "grunta", po cerkvenih zapisih in katastrskih kartah logaškega okrajnega glavarstva pa je že v lasti mlinarja, hišni priimek – Rupnik. Drugi mlin je "mlin pri Skobli" ob reki Sori, takrat Podklanec št. 1, ki po istih podatkih leži na posesti Matjaževega "grunta" in je po poznejših podatkih tudi že last mlinarja, hišni priimek Logar, prej Raznožnik. V sklopu tega mlina je bila tudi žaga. Tudi ta mlin je porušen.

Ruševine Bežjakovega mlina, h. št. Črna 3, na bivši posesti Rupnkovega "grunta". Foto: Janko Rupnik

Kot sem omenil na začetku, se v cerkvenih evidencah že takoj po ustanovitvi naše župnije pojavijo hišne številke, višje od 12. Verjetno je župnijski upravitelj zaradi boljše evidence in evidentiranja prebivalstva po ukazu takratnih oblasti po zaporednih številkah vodil tudi druge družine po bajtah in kočah. Ker so se ti prebivalci večkrat selili, je težko ugotoviti, katerim hišam so pripadale višje številke. Sklepati bi se dalo, da so se v več primerih tudi "posli" na "gruntu" vodili pod hišno številko "grunta", h kateremu so pripadali. Na srečo ta problem pripadnosti dobro rešujejo cerkveni zapisi, ki zraven vpisanega prebivalca navajajo tudi stan, ali je bil gruntar, bajtar ali kočar.

Leta 1858 se v župnijskih zapisih pojavi pri nekaterih domačijah nov način označevanja domačij, in sicer sta marsikdaj vpisani dve hišni številki, zraven pa pripis "nova" in "stara" številka. Obenem se je v tem času povečalo tudi število lastnikov hiš. Po preverjanju raznih podatkov v cerkvenih zapisih sem ugotovil, da se je število hišnih številke povečalo predvsem na račun vpisa "koč" in "bajt" na seznam hišnih številke vasi. Po podatkih iz zemljiške knjige iz leta 1820 je mogoče ugotoviti, da so se okrog leta 1840 začele prve prodaje zemljiških parcel od "gruntov" prebivalcem bajt in koč. To se je v naslednjih letih še pospeševalo. Verjetno je na mestu misel, da so ti novi lastniki z vpisom svoje lastnine v zemljiško knjigo bili upravičeni tudi do hišne številke, ki jih nekatere te zgradbe do tedaj niso imele. Se pa v tem času pojavijo tudi gradnje novih večjih hiš na "gruntih" ali dozidave k že obstoječim majhnim glavnim zgradbam.

Po že omenjenem popisu prebivalstva v Okrajnem glavarstvu Logatec, občini Dole, v katero sta spadala Zavratac in Potok, pa se v letu 1890 spet dodajo nove hišne številke, tu pa se v popisu zasledi, da se je število hiš v Zavrtaču spet povečalo. Pojavi se kar nekaj novih hiš. Prvič, novi lastniki bajt so stavbe obnovili ali povečali, nastajajo pa tudi nove domačije.

Ves proces širjenja naselja kot v Zavrtaču se je dogajal tudi v vasi Potok. Ob prvem popisu leta 1780 sta bila v Potoku dva

"grunta", ki sta imela tudi bajte: "Grunt" na Mravljišah in sedanji Svetlik, takrat hišno ime in priimek Treun.

Bajta na Mravljišah — Potok 1

"Grunt" na Mravljišah — Potok 2

Trevnova bajta — Potok 3

Treunov "grunt" - sedanji Svetlik — Potok 4

Trevnova bajta — Potok 5

"Grunt" na Mravljišah, hišni priimek Kogovšek, že od začetka cerkvenih zapisov, v urbarju priimek Mravljšek, je imel eno bajto, ki je že imela svojo staro hišno številko Potok 1, zdaj Potok 2. Na tej domačiji so se prebivalci menjali, kar pomeni, da so to bili gostači, delovna sila, ki je pomagala pri delu na "gruntu". Prvi priimek v bajti pa je ravno tako bil Kogovšek. Stavba stoji še danes in služi sedanjim lastnikom kot počitniška hišica.

Mravljiškova bajta, stara h. št. Potok 1. Foto: Janko Rupnik

Trevnov "grunt", zdaj hišni priimek Kogovšek, prej Svetličič, še prej Treven. Trevnov "grunt" je imel več bajt. Trevnova bajta, s staro številko 3, v cerkvenih zapisih ime domačije — "Velika Trevnova bajta". Hiša danes še stoji, nova h. št. je ravno tako še Potok 3 in je naseljena. Naslednja Trevnova bajta je imela staro h. št. 5 in je sedaj namensko preurejena, poleg pa nova hiša Potok št. 7. Po cerkvenih zapisih še ena Trevnova bajta, takrat in sedaj Potok 6, tudi tu je poleg nova hiša s prebivalci. Za domačijo v Potoku s sedanjo hišno številko Potok 4 nisem našel zanesljivih podatkov, kakšen status je imela ta domačija v preteklosti. Po cerkvenih zapisih bi se dalo sklepati, da je to bila tudi bajta, ker so se večkrat menjavali priimki tukaj stanujočih družin, po cerkvenih zapisih je imela hišno številko Potok 7. Ker ta domačija stoji na prvotni posesti Trevnovega — Svetlikovega "grunta", jo lahko opredelimo tudi kot Trevnovo bajto ali koč.

Po pripovedovanju mojega očeta Ignacija Rupnika in sedaj tudi Janeza Kogovška — Svetlika, je bila na posesti zraven domačije sedanjega Svetlika ob vodotoku Potoka tudi žaga. Stavba je vrisana tudi na kartah franciscejskega katastra in je danes ni več. Velika večina teh pomožnih stavb — bajt, koč ali kašč ki sem

jih do sedaj opisoval, je vrisanih na katastrskih kartah franciscejskega katastra, kar pomeni starost vsaj 200 let.

Zgodovino v Zavrnatcu in Potoku po letu 1900 že dobro poznamo. Starejši vaščani se je še spomnijo, malo mlajši pa jo poznamo po pripovedovanju naših staršev. Po letu 1900 je v Zavrnatcu nastalo kar nekaj domačij, tako da je bilo številčno stanje hiš pred drugo svetovno vojno 34, podatek iz cerkvenih zapisov. To je bilo prvo obdobje gradenj v prvi tretjini dvajsetega stoletja. V letih od 1950 do 1960 je zaradi razmaha industrije po drugi svetovni vojni mnogo mlajših prebivalcev odšlo v bližnja mesta, v želji po boljšem zaslužku in lažjem preživetju. Nekako po letu 1970 pa se spet pričenejo gradnje novih hiš v Zavrnatcu in Potoku in to se nadaljuje še sedaj. Zastopane so novogradnje in nadomestne gradnje.

Napisal bom še popis prebivalstva; podatke Statističnega urada republike Slovenije iz leta 2002:

Zavratec: 118 prebivalcev	
32 hiš z enim stanovanjem	25 družin
Potok: 29 prebivalcev	
8 hiš z enim stanovanjem	6 družin

Zanimiva je misel o primerjavi med popisoma iz leta 1890 in popisom iz leta 2002. V času starejšega popisa sta imeli obe vasi več prebivalcev kot v sedanjih letih. To ni nič presenetljivega, saj je bilo preseljevanje ljudi s podeželja v mesta splošen pojav zadnje polovice prejšnjega stoletja. Je pa Zavratec zaradi bivše rapalske meje izgubil tri domačije, ki sedaj spadajo pod kraj Rovte. V zadnjih desetih letih pri nas število prebivalcev gotovo narašča in bo kar na mestu ugotovitev, da življenje v naših vaseh oživlja, veliko je mladih družin in tudi naraščaja.

Beseda "posel": hlapec, dekla, pastir, služkinja.

Beseda "grunt": velika kmetija.

VIRI:

Zemljiška knjiga iz leta 1820.

Medmrežne karte Franciscejskega katastra.

Katastrske karte Logškega okrajnega glavarstva leto 1863.

Zgodovinski arhiv Slovenije.

Knjige Zavraške župnije: Status Animarum – družinski listi.

Pogovori s krajani Zavrnatca in Potoka:

Branko Kogovšek	Potok 1
Janez Kogovšek	Potok 5
Stanko Leskovec	Zavratec 12
Franci Kogovšek	Zavratec 15
Rado Gantar	Zavratec 21
Mirko Kavčič, ml.	Zavratec 27
Franc Gantar	Zavratec 30
Vinko Kogovšek	Rovte 154
Vinko Jereb	Rovte 153

VSEBINA IN NAMEN ŽUPNIJSKIH EVIDENC

Janko Rupnik

Cesar Jožef II. je predpisal s patentom vodenje matičnih knjig tudi s strani države. Vodenje je poveril le katoliškemu duhovniku, ki so imeli kot vodje matičnih knjig funkcijo pomožnega državnega organa. Javno verodostojnost so imele le matične knjige katoliških duhovnikov. Duhovniki so vodili rojstne, poročne in mrliške knjige; rojstne in mrliške knjige so vodile tudi nekatere tedanje podružnice.

Vprašanje vodenja matičnih knjig je bilo sistematično urejeno na tridentinskem cerkvenem zboru (1515–1563). Leta 1563 je bil s strani cerkve sprejet splošni predpis, ki je vsem duhovnikom ukazoval vodenje poročnih in krstnih knjig. Leta 1621 pa je papež Pavel V. izdal Rimski obrednik, kjer je predpisal še vodenje birmanskih in mrliških knjig. V skladu z Zakonom cerkvenega prava je bilo treba ob koncu leta škofijskemu ordinariatu poslati avtentični prepis treh matičnih knjig: krstne, poročne in mrliške. Na našem območju so v večjem številu začeli pisati "status animarum" – družinske knjige sredi 18. stoletja, ko postanejo vse pogostejše. Seveda pa so že ob samem začetku vključevali starejše podatke, ki so jih imeli na voljo. Začetek vodenja torej sodi v čas, ko so državne oblasti uvedle enotno poimenovanje naselij in so predvsem iz vojaških razlogov oštevilčile gospodinjstva. V tem obdobju se je uporabljala oblika statusov brez formularjev, čeprav so iz povsem praktičnih razlogov že uporabljali tabele; narediti jih je moral vsak duhovnik sam. Statuse so vodili po župnijah ali po podružnicah in v njihovem okviru po vaseh.

Jezik vodenja je bil latinski, ne le pri rubrikah, temveč tudi pri vpisih. Vsaki hišni številki je bila določena ena stran. Običajno je zato tak vpis v knjigi večjega formata obsegal čas treh generacij oz. 100 let.

Elementi vpisa pri posameznem gospodinjstvu:

- Kraj in številka
- Dominium – (kateremu gospodstvu je bil gospodar podložen)
- Domače ime (vulgare nomen)
- Ime in priimek gospodarja
- Žena in drugi družinski člani, tudi služinčad

Za vsakega posameznika je nato vpis obsegal podatke:

- aetas (vpisali so rojstno leto ali samo starost)
- velikonočno izpraševanje (ocene o znanju verouka po letih)
- značaj (mores) (rubrika je ostala velikokrat prazna)

Ko je bila stran polna, so lahko kar znotraj iste knjige začeli spremljati novo obdobje. V poznejših obdobjih je bil popis že obsežnejši in v drugačni obliki. Formularji so bili že tiskani, čeprav so še daleč v 19. stoletje uporabljali rokopisno obliko. Tabelarni vpisi so bili obvezni.

Statuse so vodili iz pastoralnih razlogov. Izkazovali so znanje

katekizma, zlasti pri velikonočnem izpraševanju, kar je dajalo sliko o verskem znanju v župniji. Status animarum je smela voditi samo župnija. Ta evidenca pa je služila tudi državnim oblastem, z njo je imela državna oblast pregled nad vojaškimi obvezniki. Te podatke so bili duhovniki dolžni državi na njeno zahtevo tudi posredovati.

Vir: Delni povzetek vsebine z medmrežja po dr. Bogdanu Kolarju in dr. Emi Umek.

NAŠ VELIKI MOŽ ANTON MARTIN SLOMŠEK

Jože Lazar, Z. 16

Spomini se vračajo nazaj v otroška leta. Kot otrok nisem nikoli poslušal nedeljske pridige, ampak sem gledal kipe, oltar, skratka vse, kar mi je bilo takrat zanimivo. Pa čeprav je bilo za veroučno nalogo treba obnoviti nedeljske pridige. V spominu so mi ostale nekatere slike mož s črno obleko in rdečo kapo, ki so mi takrat delovale domače in prijazno. Ko sem odrasčal, sem spoznal, da je bilo enemu izmed teh mož ime Anton Martin Slomšek.

Istega leta, kot je v Vrbi pod varstvom sv. Marka vstopil v zgodovino Slovencev pesnik France Prešeren, je pod varstvom sv. Ožbolta v Unišah pri Ponikvi nastopil Anton Martin Slomšek. Njegovo življenje se je začelo 26. novembra 1800 in končalo 24. septembra 1862 v Mariboru. Oče ga je videl kot naslednika na kmetiji, materino srce pa je gorelo, da bi šel služiti Gospodu, da bi postal duhovnik. Takratni kaplan je v nekem pogovoru dejal staršema: »Dragi starši, verjemite, vaš Tonček bo enkrat še velik gospod.« Božji klic je bil močan in, res, Gospod ga je poklical v svoj vinograd. Šel je študirat v Celovec in je bil tam 24. septembra 1824 posvečen v duhovnika. V Celovcu je med letoma 1829 in 1838 opravljal službo spirituala v domu bogoslovcev. 1846 je bil posvečen v škofa v Šentandražu in trinajst let opravljal škofovsko službo. Od tam je 4. septembra 1859 prenesel škofijski sedež v Maribor.

Duhovnikom je toplo priporočal pastirsko delo v duhu slovanskih apostolov Cirila in Metoda in jih hkrati pozval, naj pristopijo k novi družbeni molitvi z imenom »BRATERNA SV. CIRILA IN METODA«, ki jo je ustanovil 24. septembra 1951. V tem času je papeževal papež Pij XII. Slomšek je z veseljem ugotavljal, da je skromno drevesce, ki ga je vsadil v vrt Cerkve, zraslo v veliko drevo. Njegove veje so zelele na Slovenskem, Nemškem, Češkem in Ogrskem. Ko je bila bratovščina potrjena, je Slomšek s svojo pristrčno ljudsko besedo vnel ogenj, ki se je vzplamtel iz prve iskric. Zaslužen je za list *Zgodnja Danica*, ki je bil takrat edino versko glasilo med Slovenci. Hvaležni smo lahko Slomšku za njegove poezije, pesmi (*En hribček bom kupil, V nebesih sem doma*) in za *Blažeta in Nežico v nedeljski šoli*, pa tudi za njegove *Drobtinice*. Bil je goreč narodni delavec. Meje njegove škofije so postale močan branik, ki je na deset tisoče Slovencev obvaroval,

Anton Martin Slomšek, 1862 na Dunaju. Foto: internet

da niso utonili v nemški poplavi. Slomšek je ob ogroženi narodni meji naprosil vse, da utrdijo in zavarujejo temelje narodne prihodnosti.

Med branitelje severne meje štejemo tudi generala Rudolfa Maistra, brez njega bi se lahko zgodilo, da bi bila meja v bližini Slovenske Bistrice. Tudi moj stari oče je bil Maistrov borec. Naša država praznuje dan Rudolfa Maistra 23. novembra.

Ko se Slovenci v tem času izjavljamo za mirno delo in pošteno sožitje med narodi, moramo vnovič zaščititi in utrditi narodno svobodo. Ob Slomškovi beatifikaciji 19. septembra 1999, katere se je marsikdo izmed nas udeležil, je bil naš dušni pastir Danilo Kobal. Menim, da je Slomšek veliko naredil za svoj narod, za slovenski jezik in slovenstvo na sploh. 150. letnica prenosa sedeža lavantinske škofije v Maribor nas opominja, da je imela v preteklosti vera za rešitev in ohranitev narodne identitete važen pomen. Za bodočnost pa nam ta jubilej postavlja pred duhovne oči zahtevo, naj bo naša vernost vsak čas v soglasju s temelji narodnega življenja. Zdaj, šele v 21. stoletju, priznavamo Slomškov pogum.

Literatura: mesečnik *Ognjišče*

ALPINISTU GOSPODU HUMARJU V SLOVO

Janez Gantar

Gospod Humar je bil odličen alpinist,
takšen, da ne izvisi na prst.
Šel je v hribe in gore, noben problem ni bil,
da je stal na vrhu visoke gore.
Bili so hudi viharji, gospoda Humarja niso odvrčali od podviga,
ki si ga je zaželel in ustvaril ga na svet.
Glava me boli, ker gospoda Humarja več ni.
Osebnost ga nisem poznal, pa mi je vseeno prirasel k srcu.
Imel je veliko prijateljev, to vem.
Vsi ga bodo pogrešali za zmer.
Tudi gore so žalovale, ker boljšega alpinista niso poznale.
Slovenija in svet sta izgubila velikega bojvnika.
Slava in čast, pa čeprav na himalajskih gorah,
tebi, gospod Humar, in glej z višav na nas.

NA MATERINEM GROBU

Olga Vehar

Ob materinem grobu sin stoji,
tiho joče in ihti.
O, draga mati, kaj sem storil,
ko v tujino sem se podal.

Ti sama doma si ostala,
skromno hišico varovala,
majhno njivico obdelovala,
za izgubljenim sinom zdihovala.

Dolga pisma si mi pisala,
domov si me lepo vabila,
dobro upanje si gojila,
da se dobra želja bo uresničila.

A jaz sem po tujem svetu hodil,
po tujem sem blišču hrepenel,
na tvoja pisma sem pozabil,
nikdar nisem ti odgovoril.

A tujina mi je mačeha postala,
ko hrbet mi je obrnila
in na tujca pozabila,
a prepozno sem to spoznal.

Zdaj ubog siromak sem se vrnil v domovino.
In stojim tu, mati, pred tvojo gomilo.
Odpusti mi, mati, če mi moreš.
To si srčno želim in vem, da ti to zmores.

Mama, hvala ti,
mirno počivaj v domači grudi.

VEVERIČKE

Nekoč so v gozdu živele tri veveričke: Alvin, Simon in Teodor. Alvin je bil tavečja faca, Simon je bil zelo pameten in Teodor je rad jedel.

Nekega dne so prišli ljudje. Začeli so žagati drevo, na katerem so živele veveričke. Hitro so zbežale na drugo drevo, kjer so bivale veveričice Tina, Sabina in Alvina. Takoj, ko so se zagledali, so se zaljubili in se poročili in skupaj tam živeli.

Maša Menegatti

TRIJE PRAŠIČKI

V gozdu so bili volk in trije prašički. Igrali so se skrivalnice. Volk je mižal, potem je iskal in iskal in našel jih je v hišici.

»Mi gremo jest, ali greš tudi ti z nami?«

»Lohk, je rekel volk, »saj sem že pošteno lačen.«

Robi Kogovšek

ZMAJ IN PRIJATELJI

Zmaj ni vedel, da ima rojstni dan. Pospravljaj je svoj dom. Nato se je spomnil na prijatelje. Pomislil je, kaj če bi jih povabil na obisk. Toda prijatelji so vedeli, da ima rojstni dan. Pripravljali so mu zabavo presenečenja. Poskrili so se po njegovem domu. Zmaj pa je sedel pred hišo in čakal prijatelje. Naenkrat je zaslišal pok in zagledal je ognjemet. Tedaj se je spomnil, da ima rojstni dan. Obrnil se je in zagledal prijatelje. Rekli so mu: »Vse najboljše, zmaj!« Zmaj je bil vesel, da ima tako dobre prijatelje. Povabil jih je v hišo jih lepo postregel.

Jakob Pintar

PRIJATELJI

Nekoč so sredi gozda živeli trije prašički. Zjutraj so se zbudili in se šli kopat v majhno jezerce. Čofotali so in postali lačni. Na ognju so spekli hrenovke. Tako so dišale, da je prišel volk.

Rekel je: »Živjo, prašički. Vouuuk, vouuuk je prišel!«, je zatulil.

»Auuuu auuu!«

In potem so rekli prašički: »Daj bodi malo tiho, ti lump!«

»Bodite malo pridni in vse pojejte, da se boste zredili. Potem vas bom pojedel!«

Tavečji prašiček je rekel: »Ne boš me pojedel, potem ti bo mama navila ušesa!«

Volk je rekel: »No, kaj pa potem, ti pujsek!«

In prašički so rekli: »Bodi tako priden in odidi.«

»No, pač grem.«

Doma mu je rekla volkulja: »Ali si bil priden ves ta čas?«

»Ja, priden sem bil, nove prijatelje sem dobil.«

»Super, krasno, lahko grem spet v službo.«

Volk je bil lepo doma. K njemu so prišli trije prašički in rekli:

»Volk, ali bi se šel z nami ven igrat?«

»Ja, seveda, hvala!«

»Vauu, sedaj si pa bolj prijazen. Ali bi prišel k nam na piknik?«

»Ja, seveda, rad jem hrenovke s prijatelji.«

In volk je spoznal, da je zlahka dobiti nove prijatelje, če si prijazen.

Marcel Tušek

(Zajček in lisica)

Nekoč je zajec šel po korenje. Mimo je prišla lisica, ki je bila magajiva. In je rekla: Zdaš ti bom vzela korenje. Daj mi korenje, zajček! In lisica in zajček sta se tepla sta se lasala, sta se praskala, dokler nista omagala. In sta bila prijatelja. Na koncu je zajček prinesel čaj.

MITJA K.

PALČEK

Nekoč, v starih časih, je živel palček. Živel je na robu gozda. Imel je veliko prijateljev: veverico Mico, volka Luka in lisičko Micico. V gozdu pa je živel grozna čarovnica. Ta je hotela začarati gozd v mesto. Palčku so vse živali govorile: »Reši nas zlobne čarovnice, ti edini si ji kos.«

Isti dan je palček šel k čarovnici. Potrkal je na vrata, čarovnica je odprla. Palček se je na čarovnico tako zadržal, da se ga je pošteno prestrašila. Potem ga je vprašala, kaj ga je prineslo. Palček je začel: »Moje živali se te zelo bojijo.«

»Zakaj?« je vprašala čarovnica.

»Ker jim groziš, da boš spremenila gozd v mesto.«

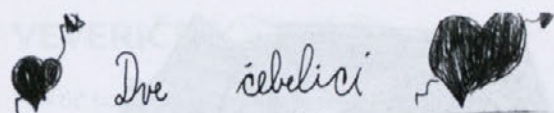
»Obljubim, da gozda ne bom spremenila v mesto.«

»Prav, reče palček.«

Tako so se živali spoprijateljile s čarovnico in živele srečno.

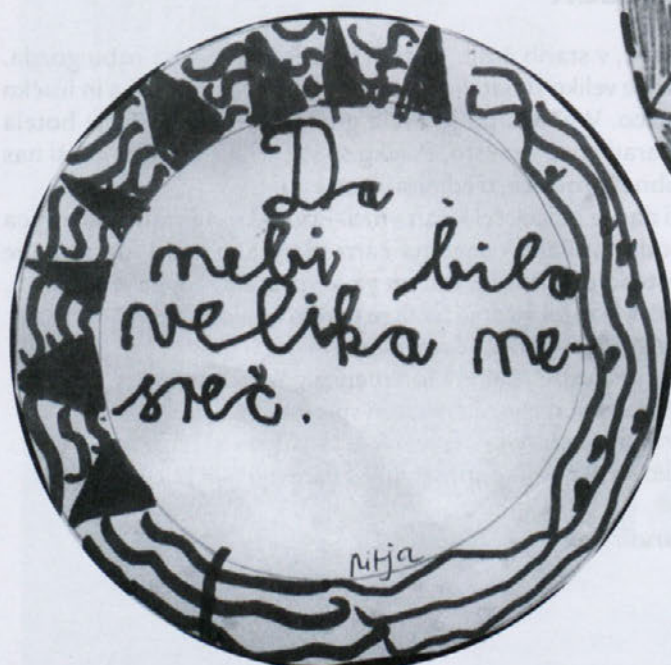
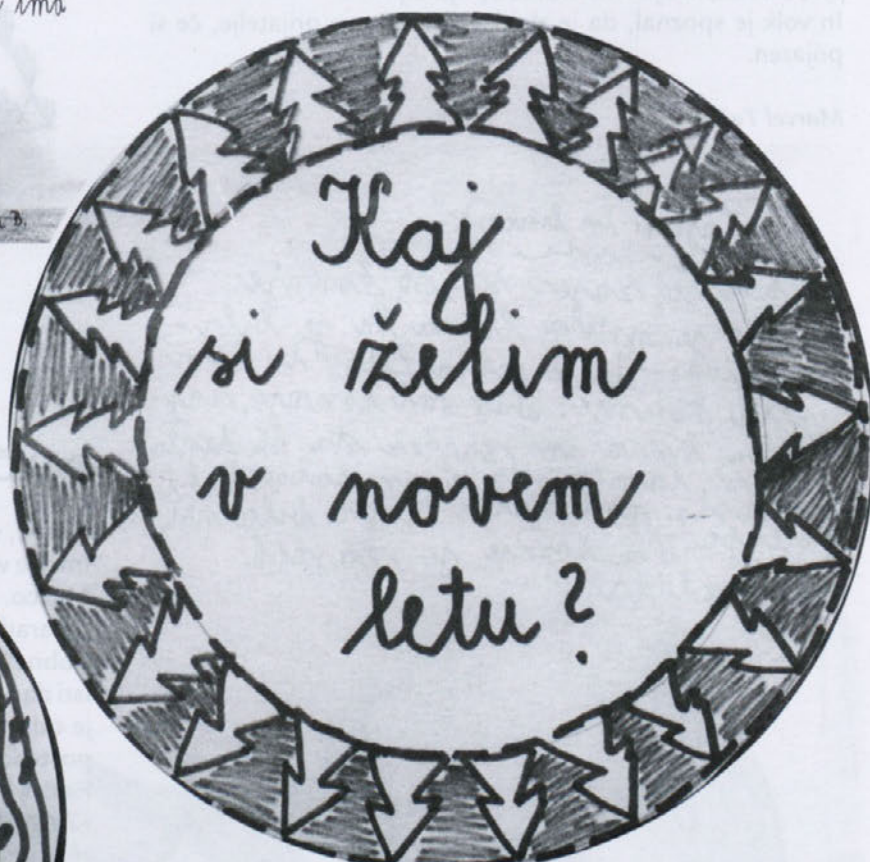
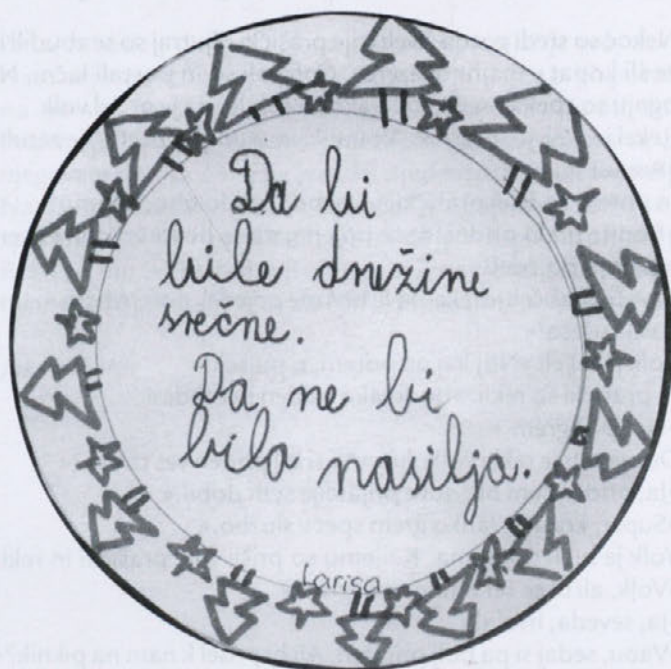
Maruša Rejc

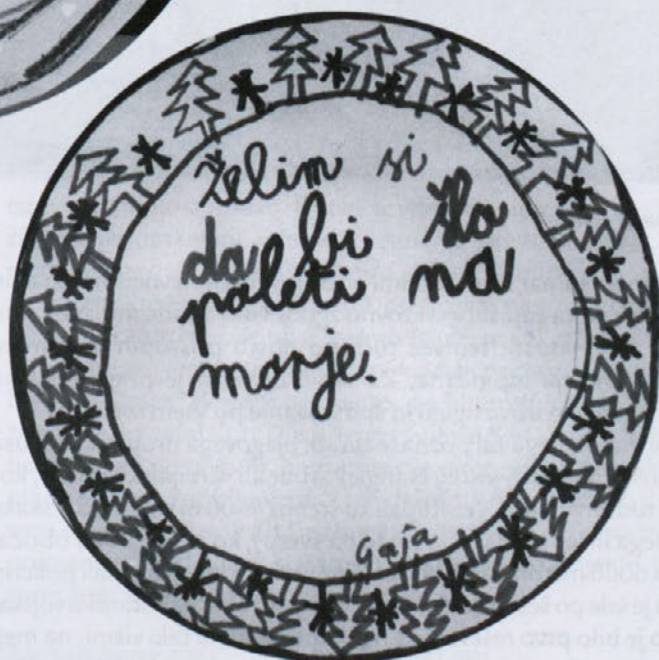
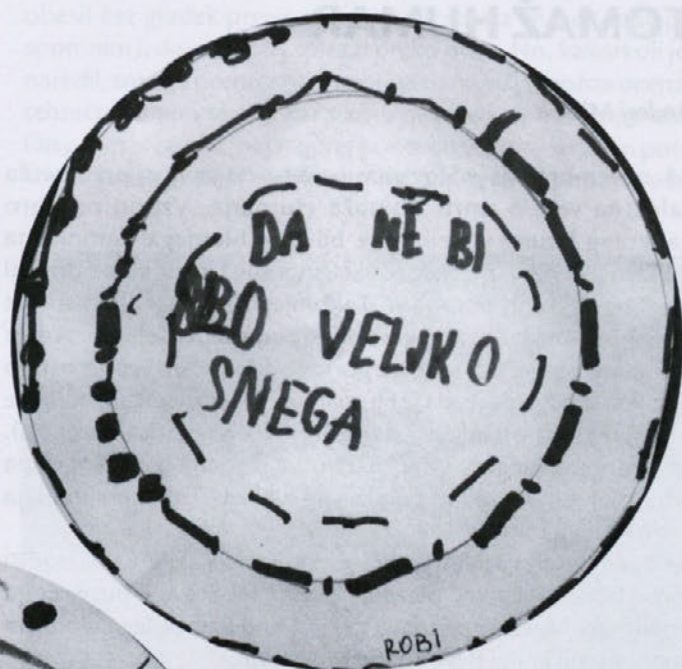
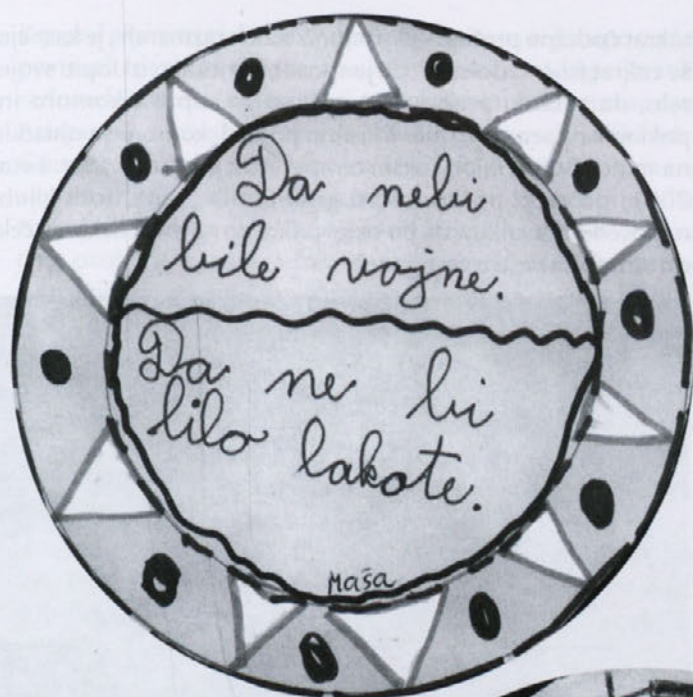

Dve čebelici

Na sončni jasi sta sedele dve čebeli. Mimo je piletel čmrclj. Prva čebela ga je povprašala: Bi mogoče bil moj mož?, ko se je oglasila še druga z istim vprašanjem. Čmrclj je rekel: Mogoče, in šel svojo pot. Naenkrat sta se čebeli začeli kregati: Moj bo, ne, ne, ne, moj. Ko sta zaslišali zvok lalala, sta pogledali in ugotovili, kaj sta videli - soseda in čmrclja, ki sta se smokala. V en glas sta rekli, ah, itak ima že punco in sta šli svojo pot.

»Pa sam plezat' sem hotu!«

TOMAŽ HUMAR

Andrej Mivšek

14. novembra nas je Slovence in svetovno javnost presenetila žalostna vest o smrti Tomaža Humarja. Vzpon na goro Langtang Lirung v Nepalju je bil za 40-letnega Kamničana usoden. Na 7227 metrov visoki Langtang Lirung se je odpravil potihoma in popolnoma sam. Tako njegovi kolegi alpinisti kot tudi širša javnost so za njegov solo vzpon izvedeli šele ob začetku reševalne akcije. Kaj se je na gori zgodilo, bo za vedno ostalo uganka, dejstvo pa je, da je Humar umrl za posledicami nesreče pri padcu ali ob plazju, najverjetneje v noči na torek 10. novembra. Z njegove gore ga je vrnila izurjena švicarska ekipa vrhunskih alpinistov in gorskih reševalcev. Tako je Himalaja vzela še enega slovenskega alpinista.

»Ko sem bil star 29 let, so bili vsi moji plezalski tovariši bodisi mrtvi bodisi niso več plezali,« je zapisal Steve House, ki ga legendarni Messner priznava za trenutno najboljšega alpinista sveta, v svoji knjigi *Beyond the Mountain*.

Tomaž Humar

Tomaž Humar se je s svojimi podvigi v najzahtevnejših stenah in gorah sveta zapisal v svetovno zgodovino alpinizma. Ne samo po zahtevnosti, temveč tudi po novih pristopih in samem pojmovanju alpinizma. Za svoje dosežke je prejel številna priznanja in uživa ugled in spoštovanje po vsem svetu.

Ne malokdo ga žal pozna le zaradi njegovega drugega poskusa na 8125 metrov visoki Nanga Parbat ali »Ubijalsko goro«, kot jo tudi imenujejo, čez Rupalsko steno (4700 m visoki zid iz skale, snega in ledu – najvišja stena na svetu), ko je leta 2005 obtičal na 6000 metrih nadmorske višine v snežni luknji na mali polici in ga je šele po šestih dneh s helikopterjem rešila pakistanska vojska. To je bilo prvo reševanje s helikopterjem na taki višini, na meji nemogočega, in Pakistan je takrat celo odprl(!) mejo z Afganistanom in Indijo na nemirnem območju Kašmirja. Kot je

takrat čudežno preživel v ekstremno težkih razmerah, je kasneje še enkrat fizično dokazal, da je sposoben nekako izklopiti svoje telo, da zdrži in preživi. V Angliji so ga zaprli v komoro in priklopili na senzorje (merili kisik in pritisk), komoro so ohladili na minus 30° C in pri takšni temperaturi je ostal šest ur. Leta 2001, po težki poškodbi pri gradnji hiše, spet hodi kljub napovedi zdravnikov, da bo ostal prikovan na invalidski voziček do smrti. Kako je to mogoče?

Nanga Parbat, 8125 m, junij 2003 – poskus

Vanja Furlan in Tomaž Humar, Ama Dablam, 6828 m, 1996

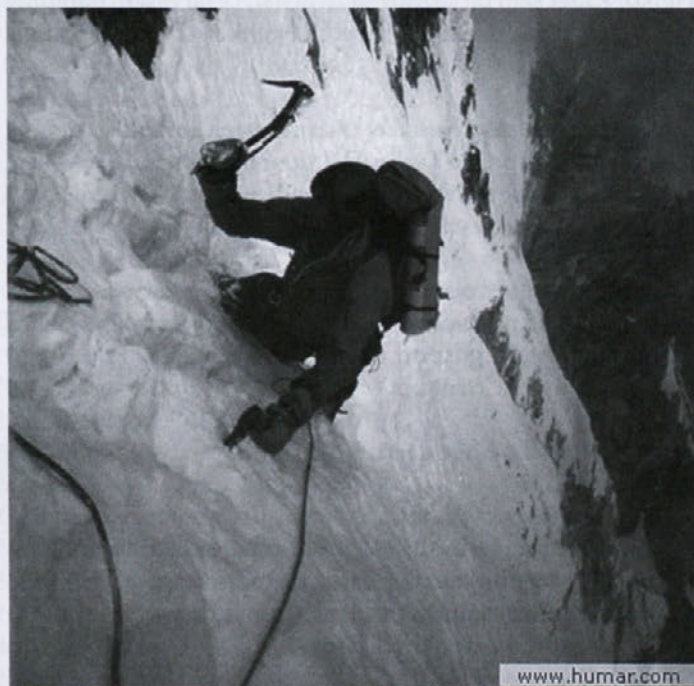
Kot prvi alpinist je leta 1999 uporabil internet, ki je neposredno ponesel njegovo plezanje v južni steni Daulagirijskega mednarodnega po vsem svetu. S prvenstvenim solo vzponom na Anapurno v alpskem slogu leta 2007 se je pojavil tudi v Guinnessovi knjigi rekordov za leto 2010 (čeprav se ne ve zagotovo, ali je šlo res za prvenstveni vzpon ali le za ponovitev že prej splezane smeri). Od njegovih številnih vzponov (opravi jih je okoli 1500, od tega številne prvenstvene smeri doma in po svetu) poleg prej omenjenih izstopata še vzpon na Ama Dablam leta 1996 in na Aconcagua leta 2003. Večkrat je bil nominiran za prestižno alpinistično nagrado zlati cepin in jo je tudi prejel skupaj z Zvonkom Požgajem za vzpon na Ama Dablam leta 1996. Pomembna nagrada je vsekakor tudi encijan za življenjsko delo (2000, Trento, Italija), ki ga je prejel leta 2000 v Trentu v Italiji poleg dveh legend alpinizma, Reinholda Messnerja in Edmunda Hillaryja. Kot njegov pomemben dosežek lahko omenim tudi steno El Capitan v Yosemiteh leta 1998 kot prvi solo vzpon Neameričana v smeri Reticent Wall, eni najtežjih tehničnih smeri na svetu. Smer, ki je dolga 850 m, je preplezal v petnajstih dneh sam, s tremi težkimi vrečami opreme, ki jih je vlekel za seboj. V tej granitni steni si povsem odvisen od tehnične opreme, saj oprimkov praktično ni in samo zatikaš razne zatiče in zabijaš bakrene glavice v majhne pike in luskice, na katerih visiš v steni – tu vsako napako plačaš z življenjem. Sicer pa je njegovih pomembnih vzponov preveč, da bi jih lahko opisal.

El Capitan, 1998

Zadnjih nekaj let je v svoje odprave vključeval tudi duhovnost in alternative ali mejne znanosti. Rekel je: »80 odstotkov alpinizma je v glavi in samo z odprtim tretjim očesom lahko razumem steno in sprejem nevarnosti.« Tako je doslej edini s seboj na odpravo (Nanga Parbat) vzel tudi bioenergetičarko, ki naj bi mu znala razbrati avro gore, na katero se je odpravljala. Izkušnja iz Nanga Parbata leta 2005, ko so mu, kot je dejal sam, Pakistanci podarili še en rojstni dan, ga je dodobra spremenila. Odločil se je pomagati prebivalcem Tarešinga pod Nanga Parbatom. Zato je ustanovil fundacijo, s pomočjo katere so pod Himalajo ustanovili manjšo bolnišnico, saj je dobra zdravniška pomoč v nekaterih himalajskih krajih tako rekoč onemogočena (od Tarešinga je najbližja oddaljena dan vožnje).

Ni kaj, kot alpinistu mu nihče ne more oporekati. Znana je zgodba iz naših Alp, kjer je splezal zelo zahtevno tehnično smer, v katero je s sabo nesel ribiško palico, s katero je zataknil in obesil čez gladek previs oz. streho lestev iz vrvice (če se prav spomnim), da je po njej splezal preko ovire. No, kakorkoli je že naredil, smer je ocenil z A5 (najbrž je to najvišja možna ocena za tehnično smer v skali), kar so mu nekateri alpinisti oporekali. On pa jih je zavrnil, naj najprej ponovijo vzpon v smeri in potem komentirajo oceno (in kolikor mi je laiku znano, ponovitve še ni bilo).

Cholatse, 6440 m, 2005

Znano pa je, da so nekateri oporekali njegovim odpravam, v katerih so igrali pomembno vlogo mediji, češ da dela cirkus in šoubiznis iz alpinizma. Vendar je treba na to pogledati tudi s finančne plati, saj so zahtevne odprave tudi zelo drage. Tako Humar v Daulaghiriju poimenuje novo smer kot Mobitelovo, dvajset in več let nazaj pa bi jo najbrž kot jugoslovansko (kdor pač sponzorira). Humar pa se je znal tudi umakniti izpred oči sveta in v miru slediti svojim ciljem. V tem slogu se je tudi podal na svojo zadnjo odpravo. Danes se vrhunski alpinizem umika v zadnje nedotaknjene vrhove v odročnih predelih sveta, kjer nastajajo tudi številni fotografski in filmski zapisi, ki iz rok alpinistov krožijo v občudovanje po širnem svetu. Dejstvo pa je, da za nekatere odprave izvemo le, če se kaj zalomi, in se potem sprašujemo o smiselnosti njihovega početja ali pa, »kdo bo to plačal?«. »V gore ne gremo, da bi umrli, temveč da bi živeli,« je povedal Kurt Diemberger v filmu Karl. Žal pa je med tistimi, ki imajo pogum, da živijo svoje sanje, veliko tistih, ki jih plačajo z lastnim življenjem. V teh deževnih novembrskih dneh smo se tako poslovili od Gozdnega Jože, kot se je Tomaž sam poimenoval. Od njega, ki je imel zares rad samo življenje. In je zares živel samo v gorah.

foto: www.humar.com

viri: www.humar.com
<http://www.gore-ljudje.net>
www.rtvsl.si

ŠALE

Olga Vehar

Gospa pride iz cerkve in zagleda solznega fantka. »Zakaj pa jokaš, fantek?« ga sočutno vpraša. »Bil sem pri spovedi in za pokoro sem dobil, da moram zmoliti dve zdravamariji, jaz pa znam samo eno,« ves solzan odgovori fantič.

Hinko: »Spet sem bil kaznovan za nekaj, česar nisem naredil!« Vinko ga vpraša: »Česa nisi naredil?« Hinko: »Domače naloge, vendar.«

Mali Mihec je vprašal župnika: »Ali je Bog res povsod?« »Seveda je!« odgovori župnik. »Tudi v naši kleti?« dalje sprašuje Mihec. »Ja, tudi v vaši kleti,« odgovori župnik. »Pa sem vas! Mi sploh nimamo kleti!« se veselo namuzne Mihec.

Deklica gre s starim očetom na sprehod. Neki gospod ju ustavi in vpraša deklico: »Povej no, koliko je star tvoj dedek?« Deklica odvrne: »Ne vem, gospod. Ampak imamo ga že zelo dolgo časa.«

Jože Lazar, Z. 16

Zdravnik vpraša Franceta: »Ali imate težave z alkoholom?« Ta odvrne: »Menim, da ne, jih ima pa moja žena.« »Kako to mislite?« vpraša zdravnik. »Vedno ponori, ko pridem domov.«

Pride mož domov okajen in ves moker. Na pragu ga sreča žena in vpije: »Joj, dragi, ali nisi imel dežnika?« On pa malo zajeclja: »Oh, draga, šele sedaj sem se spomnil, ko sem jo hotel zapreti, da sem brez nje.«

SINDIKALNI IZLET

Policisti se z avtobusom peljejo na sindikalni izlet. Pred tunelom voznik avtobusa ugotovi, da je tunel prenizek ali pa avtobus previsok. »Potlačite streho za pet centimetrov!« vpije komandir na policiste. »Saj ni potrebno« reče voznik avtobusa. »Spustil bom zrak iz gum pa bo šlo.« »Buteč! Saj je na vrhu previsok ne pa spodaj!« zakriči komandir

CIGARETI

Mihec, kaj pa pomenijo cigareti v tvojem žepu? »Ah, nič, našel sem jih na cesti in jih spravil.« »Zakaj pa?« »Da jih bom pokadil, ko bom velik.«

SOČNA TRAVA

Meščan na kmečkem turizmu je opazoval travo na pašniku in rekel kmetu: »Kako lepa zelena sočna trava!« »Kar v miru se popasite, saj je bo za krave še dovolj ostalo!« mu je svetoval kmet.

RECEPT

Ker se bliža čas novoletnih praznikov, sem izbrala recept, ki nam bo le te malce polepšal. Po kuhinji bo namreč zadišalo po medu, cimetu in limoni.

MEDENJAKI

Mateja Lazar

Potrebujemo: - 50 dag moke
- 1 pecilni prašek
- 15 dag sladkorja v prahu
- 2 jajci
- 15 dag margarine
- pol žličke cimeta
- 15 dag medu

Testo naj počiva eno uro, nato z roko ali s pomočjo žlice vzamemo za eno kroglico testa, oblikujemo kroglico in jo položimo na pekač. Ko je pekač poln, ga damo v pečico in pečemo toliko časa, da piškoti zlato zarumenijo. Ko so pečeni, jih premažemo s sladkornim ledom.

Sladkorni led: - 1 beljak
- 20 dag sladkorja v prahu
- nekaj kapljic limoninega soka

Beljaku dodamo sladkor (ne vse količine hkrati, ker bo lahko preveč, odvisno od velikosti beljaka) in sok limone. Mešamo pri najmanjši hitrosti mešalnika, lahko tudi z žlico, toliko časa, da dobimo srednje trdo maso (tako, da se lepo maže s čopičem).

Lepe praznike in DOBER TEK!

Foto: Mateja Lazar

ALI VESTE

Da je Barbara v tekmovalstvu hitre *vovkalice* premagala Darjo.

Da so pevci na pevskem vikendu na Planini kar naprej prepevali.

Da je Barbara kulturnim izbrancem ob svojem rojstnem dnevu častila pico.

Da se sneg letošnjo zimo boji trave.

Da je Tomaž spet pošteno zamujal z roki za oddajo Oglarjevih člankov. P. S.: Ni bil edini!

Da je bil letos sveti Miklavž brez brk, saj je dobil nogometno stavo z ruskim Nikolajem.

Da so za po Smuku (klanec s Potoka) potrebne zimske verige. Sedaj vas na to opominja tudi prometni znak.

Da so ob selitvi v novo hišo Tuškovi dobili živo kosilnico. Za velike nagibe in ekstremne razmere si jo lahko sposodite tudi vi.

Da so Tavčarji v Okroglici na novo prekrili streho.

Da se je v gasilskem domu sv. Miklavž pritožil nad hrupno zabavo ob zlati poroki Menegattijevih staršev, saj je butalo prav do Nebes.

Da po zavraški okolici rastejo nekaterim nepoznane rastline.

Da je KD Zavratac izdalo koledar Zavratac 2010. Tokrat so zastopane vsi zaselki krajevne skupnosti. Izpustili nismo niti Mravljiš, Potoka, Bezjaka in spodnjezavraške avtonomne skupnosti.

Sezona kolin je v polnem teku. Najinteligentnejšim živalim naših hlevov lačni lastniki ne prizanašajo. Slednji z zadovoljstvom opazujejo polne "raufkamre".

V zavratacu si ponovem lahko privoščite visoko kakovostno turistično ponudbo:

1. Peš hoja po zasneženem pršiču, ki ga napihuje v vse telesne pore.
2. Drčanje po zasneženem Urhovem pobočju. Pozor: dolžina vožnje je prilagojena vašim drsalnim sposobnostim, za podlago so na voljo PVC žaklji in žaklji iz jute. Za tiste bolj pogumne moške je navoljo tudi brezplačno britje v snegu.

In še nekaj zanimivosti:

1. Podgane ne bruhajo.
2. Kače ne slišijo.
3. Mravlje nikoli ne spijo.
4. Ježi se v vodi ne utopijo.
5. Polarni medvedje so levičarji.
5. Muhe imajo 5 oči.
6. Delfini imajo med spanjem vedno odprto eno oko.
7. Kamele imajo troje obrvi.
8. Muhe lahko letijo s hitrostjo do 8km/h.
9. Jezik žirafa lahko dolg tudi do 35 cm.
10. Jastogova kri je modre barve.
11. Metulji okušajo z nogami.
12. Slon je edini kopenski sesalec, ki ne more skakati.
13. Govedo ima 4 želodce.
14. Kengurji se ne morejo premikati v vzratno smer.
15. Mačke ne morejo ločiti sladkega okusa.
16. Konji so brez prestanka lahko na nogah do 31 dni.
17. Podgane lahko zdržijo dlje časa brez vode kot kamele.
18. Krokodili svojega jezika ne morejo 'dati ven'.
19. Zebre so bele, s črnimi progami.
20. Sova je edina ptica, ki loči modro barvo
21. Žab je okoli 2600 vrst.
22. Odrasel medved lahko teče hitreje kot nekatere vrste konjev.
23. Prašiči so edine živali, ki na soncu lahko porjavijo.
24. Morska kobra je najbolj strupena kača na svetu.
25. Mravlje imajo enako možnost okušanja kot psi.
26. Največja žival na svetu je sinji kit (dolžina do 33m in tehta do 160 ton).
27. Ptice elektrika ne more strest, ker perje ne prevaja električnega toka.
28. Samo ženski komarji pikajo.
29. Oko sove je večje od njenih možganov.
30. Kamela lahko naenkrat spi 250 l vode (tudi morske).
31. Človek, brez hrane in vode, lahko preživi tudi do 18 dni.
32. Mravlje lahko prenašajo 50x težji tovor od svoje teže.
33. Kobilice imajo ušesa na 'kolenih'.
34. Najvišja temperatura je bila izmerjena v Afriki, El-Ezize (v senci 58°C).
35. Najnižja temperatura je bila izmerjena na Antarktiki (- 88.3°C)
36. V starem Rimu, je steklo imelo večjo vrednost kot zlato ali srebro.
37. Najstarejša univerza na svetu je stara 1019 let (El-Ezher Univerza v Egiptu).
38. Najmlajši študent na svetu je 11,5 letni Ganesh Sittampalam.
39. Prvi podzemni tunel so naredili pred 4000 leti v Iraku, dolg je bil 1 km, ki je potekal pod reko Evfrat.
40. Paragvaj je najbolj deževno območje na svetu.
41. Na svetu je približno 3000 govorečih jezikov.
42. Najdaljša vojna na svetu je bila med Anglijo in Francijo, ki je trajala celih 115 let (1338-1453).
43. Ljudje imamo na glavi okoli 102 000 las, po telesu okoli 20 000 dlak, ki dnevno zrastejo od 0,35-0,40 mm.

OBČINA IDRİJA

JAVNI SKLAD ZA KULTURNE DEJAVNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE IZPOSTAVA IDRİJA

ZALOŽBA BOGATAJ

ABC MERKUR d.o.o. Idrija
telefon: 05 377 37 47, 05 372 22 80

Srečno 2010!

Fotografija: Robert Rijavec

